

Vilelles ^{N.01}

RECERCA I DIFUSIÓ DEL PATRIMONI DE PALAFOLLS

SALUTACIÓ INSTITUCIONAL

PALAFOLLS, NOVA MIRADA

EL RECLUTAMENT DE QUINTES A PALAFOLLS. 1890

EL VEÏNAT DE CASANONS A L'EDAT MITJANA

EL CONTRAPÀS DE SANT GENÍS DE PALAFOLLS

ALCALDES DE BARRI,
AJUNTAMENTS DE PROXIMITAT

L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA...
QUE AL FINAL NO VA SER

PREMIS 2020 III MEMORIAL DANIEL LÓPEZ

⌘

Crèdits

EDITORIAL

CONSELL DE REDACCIÓ

Xavier Salicrú Siscart
Aleix Freixa Ferrer
Fèlix Bota Rodríguez
Ajuntament de Palafolls

TEXTOS

Aleix Freixa i Ferrer
Joaquim Nadal i Farreras
Albert Montaña Ortiz
Xavier Soldevila i Temporal
Anna Maria Anglada i Mas
Xavier Salicrú Siscart
Marc Ferri Serra
Sabina Guerrero Fuertes

FOTOGRAFIES

Aleix Freixa Ferrer
Arxiu Municipal de Palafolls
Arxiu Històric de Girona
Arxiu Municipal de Sils
Arxiu Històric Fidel Fita
Anna Maria Anglada i Mas
Família Borrell
Xavier Salicrú Siscart
Marina Salichs
Biblioteca Digital del Centre
de Lectura de Reus

IL·LUSTRACIÓ PORTADA

Ricard Ferrer i Juli

PRODUCCIÓ

DIRECCIÓ D'ART

Commo! The Brand Activists
Riera de Sant Miquel, 7
Barcelona, 08005

IMPRESIÓ

Gràfiques Cristina
17300 Blanes, Girona

DIPÒSIT LEGAL

Núm. B-7997-2021

VILELLES, RECERCA I DIFUSIÓ DEL PATRIMONI DE PALAFOLLS 1. 2021

Aquesta revista, que vol posar en valor el patrimoni històric, social, natural, i cultural de Palafolls, ha estat editada per l'Ajuntament de Palafolls i s'ha acabat d'imprimir el dia 23 d'Abril de 2021.

Vilelles

Salutació institucional

6 FRANCESC ALEMANY
Alcalde de Palafolls

ALEIX FREIXA I FERRER
Regidor de Promoció Econòmica i consum, Medi Ambient,
Món rural, Defensa Forestal, Patrimoni natural i Arxiu Municipal

Palafolls, nova mirada

8 JOAQUIM NADAL I FARRERAS
Director de l'Institut Català de Recerca en el patrimoni
cultural (CERCA). Universitat de Girona

El reclutament de Quintes a Palafolls. 1890

10 ALBERT MONTAÑA ORTIZ
Historiador i docent d'ensenyament secundari.

El veïnat de Casanons a l'edat mitjana

18 XAVIER SOLDEVILA I TEMPORAL
Historiador i catedràtic d'ensenyament secundari

El contrapàs de Sant Genís de Palafolls

28 ANNA MARIA ANGLADA I MAS
Musicòloga especialitzada en gestió del
patrimoni musical i professora de secundària

Alcaldes de barri, ajuntaments de proximitat

40 XAVIER SALICRÚ SISCART
Historiador local

L'església de Santa Maria... que al final no va ser

50 MARC FERRI SERRA
Comunicador i historiador

Premis 2020 III Memorial Daniel López

54 SABINA GUERRERO FUERTES
Relatora

01

FRANCESC ALEMANY I MARTÍNEZ ALCALDE DE PALAFOLLS

LA PERCEPCIÓ D'ALLÒ QUE ENS ENVOLTA VARIA, en gran mesura, segons el punt de vista de l'observador. Així doncs, una persona amb sensibilitat per la història revisarà fets i vestigis històrics amb una perspectiva inquisitiva, investigant com aquests objectes han arribat fins a l'actualitat. Alhora, els esperits més avesats a l'evolució de la natura vetllaran per aquells paisatges i racons que sovint es converteixen en principis intangibles que ens acaben unint per sempre amb un territori... mentre que d'altres, molt més interessats pels costums, productes i tradicions, es preocuparan per reviure i mantenir aquells elements que ens acaben conformant com a col·lectiu.

En tots els casos però, existeix un mateix fil argumental que enllaça les diverses percepcions en un sol sen-

timent; l'estima al patrimoni comú. Sense persones que desenvolupin aquesta meravellosa dèria, seria pràcticament impossible conèixer d'on venim, què som o, encara pitjor, no podríem sentir-nos part d'un futur compartit estimant allò que ens envolta.

Aquesta revista que iniciem ara compleix amb el compromís, assumit amb la ciutadania de Palafolls, de treballar per posar en valor tot el patrimoni municipal. Sense aquest coneixement, tots aquells aspectes que ens fan sentir orgullosos de pertànyer a aquest racó de país desapareixerien, deixant un relleu ben trist i pobre a les generacions que ens succeiran. Aprenem, estimem, recuperem i, sobretot, gaudim d'allò que ens defineix com poble.

ALEIX FREIXA FERRER REGIDOR DE PATRIMONI I ARXIU MUNICIPAL

PALAFOLLS ÉS UN POBLE DIVERS. De llinatges d'arrels profundes que graten la terra per treure'n l'enèsima collita i de nousvinguts que han escollit aquest racó de la Baixa Tordera per viure. Amb entorns naturals magnífics i nyaps urbanístics fruit de l'especulació tan característica d'aquest país. Des de les arcaïques pedres del Ibers fins a l'arquitectura més avantguardista Aquesta diversitat és la que vol recollir la revista Vilelles a les seves pàgines.

Reivindicar i contextualitzar el nostre patrimoni (en el sentit més ampli del mot) i difondre la història local entre els veïns de Palafolls.

El patrimoni i la història local són el canemàs sobre el qual s'entortolliga el procés històric general. Ens ajuda a conèixer i entendre com la història dels homes i dones de cada poble, ciutat o comarca es barregen amb els episodis històrics que han anat bastint la societat contemporània. A més, la investigació de la història local és fonamental per contextualitzar el patrimoni de cada poble. Aquest patrimoni és el llegat dels que ens han precedit garbellat pel temps. I tenim la responsabilitat de preservar aquest llegat per connectar el passat i el present amb el futur que construïm dia a dia.

Així, l'objectiu de Vilelles és posar les seves pàgines a disposició d'aquells que vulguin escriure sobre el patrimoni de Palafolls i contribuir a rescatar les particularitats, les tradicions i comprendre els orígens d'allò que ens envolta. Tasca imprescindible per mantenir les identitats, enriquir culturalment la nostra societat, i construir el futur sobre uns fonaments sòlids. I en aquest punt, permeteu-me que agraeixi especialment la tasca de l'arxiver municipal, en Fèlix Bota, versat de la història i el patrimoni de la Baixa Tordera, i impulsor d'aquest projecte i tants altres centrats en la preservació i difusió de la nostra història i entorn.

Per acabar, un apunt sobre el nom d'aquesta publicació, que fa referència a un antic topònim, Vilelles, amb el que es coneixia part de l'actual terme de Palafolls. Documentat des de fa prop de mil anys, ha arribat als nostres dies la variant Vivelles, que dona nom a l'ermita enclavada entre les valls de Sant Genís i Vallplana, Sant Pere de Vivelles. L'origen i el territori que comprenia aquest vetust topònim ara per ara resta desconegut, i qui sap si entre les pàgines de properes edicions de Vilelles algú ens els explicarà.

PALAFOLLS NOVA MIRADA

JOAQUIM NADAL I FARRERAS

Vil·elles comença a caminar. Aquest primer número té el mèrit d'obrir camí, però el mèrit de veritat serà que darrere d'aquest en vinguin molts més.

El fet és ja en ell mateix una bona notícia. Des de l'Arxiu de Palafolls l'Ajuntament promou la publicació d'un nou altaveu sobre el municipi amb una nova mirada. El fonament és la història en totes les seves facetes que encadena de forma indestruïble el passat el present i el futur. Aquest lligam indestruïble configura el bagatge de la memòria del poble que defineix el seu patrimoni material i immaterial. El patrimoni és l'herència rebuda de la història viscuda amb la selecció que el temps i la societat n'ha fet.

El passat sedimenta, el present s'escola inexorable, el futur es construeix cada dia. És una relació dialèctica lligada per la convenció que els humans hem creat amb el calendari per entendre millor la noció de temps i espai.

Enfonsem les nostres arrels en el passat; un passat sovint remot, d'arrels profundes, de ressonàncies antigues i medievals. D'altres vegades un passat més recent que es recull en la memòria de cadascun de nosaltres i en la memòria col·lectiva de les generacions que n'han deixat testimoni. Hi ha doncs una memòria recent, oral, elaborada cada dia i hi ha una memòria històrica que som capaços de refer amb els testimonis que el temps ens ha aportat després d'una selecció que comença amb la mateixa elaboració del document i continua amb les vicissituds que haurà passat al llarg de la història. Molt sovint ens arriba només una selecció del que ha superat destruccions intencionades o no, segons les èpoques. L'Arxiu preserva aquesta memòria, la cataloga, en fa l'inventari i ens la transmet i posa a disposició.

Vil·elles farà la síntesi de dues realitats molt sòlides i molt potents de Catalunya. D'una banda l'abundància i la qualitat de fonts històriques, de sèries documentals que a vegades arrenquen fa més de mil anys. La riquesa arxivística de Catalunya és immensa i no ens en acabem mai de fer prou bé la idea. Som un país que ha volgut,

i pogut, deixar constància escrita del palpit de la vida: s'han documentat els naixements, els matrimonis, les defuncions, el proveïment, el comerç, els intercanvis, la fiscalitat, els costums, les festes religioses, el treball del camp, les fires, els mercats, les lluites per la supervivència. En segon lloc la tradició dels estudis locals, dels centres d'estudis locals que aglutina ara i coordina l'Institut Ramon Muntaner i que desplega per tot el territori del país una munió d'homes i dones enderiats justament per la relació entre el passat, el present i el futur.

L'encaix és evident: arxiu i estudis locals. L'aposta és clara. Ara cal que entre tots obrim el ventall dels temes i tinguem clar que en una revista com *Vil·elles* tot hi té cabuda. Com més el contingut ens acosti a la vida de Palafolls, com més hi trobem passat, present i futur, com més hi trobem la varietat de temes que conformen la vida d'un municipi, d'un poble en una cruïlla rellevant entre comarques, més sentirem tots plegats l'emoció i la passió pel seu contingut.

Convé que *Vil·elles* parli al poble i que en els seus temes sàpiga despertar les emocions i els sentiments, així com l'orgull de participar activament en la història i de la història de Palafolls.

Llarga vida a la revista i empena per a dotar-la de contingut engrescador. Felicitats per la iniciativa i els millors desigs per a la continuïtat.

El reclutament de Quintes a Palafolls

ALBERT MONTAÑA ORTIZ

Espanya està sacsejada

Amb l'arribada d'Alfons XII es tancava el període anomenat Sexenni Democràtic i es donava pas a una monarquia constitucional basada en el tornisme entre el partit liberal de Sagasta i el conservador de Cánovas, sota quatre pilars fonamentals: Rei, Corts, Constitució i tornisme. Al cap de pocs anys del regnat d'Alfons es va posar fi a la Tercera Guerra Carlina i la Guerra dels Deu Anys (1868–1878), que havia esclatat a Cuba; la vida política va quedar sota la influència de cacics i el tron espanyol va seguir el seu curs natural.

Amb la mort d'Alfons XII, Maria Cristina va dur a terme la seva regència de 1885 a 1902, data en la qual Alfons XIII va assolir la majoria d'edat. El 1923, amb la connivència del monarca, es va produir el cop d'estat i la dictadura de Primo de Rivera que es va allargar fins el 1930 i es va iniciar l'anomenada dictablanda. Després de les eleccions municipals, el 14 d'abril de 1931 es proclamà la Segona República Espanyola, moment en què el rei s'exilià a França i, posteriorment a Roma, amb l'objectiu de recuperar el poder després del cop militar del general Franco, el 18 de juliol de 1936.

La situació a Cuba a finals del segle XIX sempre va estar candent, com a una de les colònies més importants i antigues d'Espanya, cosa que la convertia en un territori de vital importància. En aquests moments Espanya encara li quedaven possessions a Àfrica (Guinea Equatorial i Sàhara Occidental) i al Pacífic (Filipines i múltiples illes del Pacífic).

Guerres impossibles: la pèrdua de Cuba i Filipines

La primera guerra d'independència va durar deu anys (1868–1878), i va començar just el mateix any de l'inici del Sexenni Democràtic, aprofitant la feblesa política que hi havia a la Península. Els criolls estaven ressentits per l'existència d'una administració formada per peninsulars i per aliats cubans. El gran mercat que tenien era als Estats Units (EUA), perquè era allà on venien tot el sucre i ells, a canvi, subministraven les màquines de vapor.

Durant el regnat d'Isabel II es van imposar aranzels encara més durs i, quan va esclatar la Gloriosa (1868), els cubans esperaven reformes i concessions favorables per a l'illa. Carlos Manuel de Céspedes fou qui es va pronunciar a favor d'una República cubana independent el 10 d'octubre de 1868 i necessitava el suport d'esclaus i plantadors pobres de la província d'Orient, fet que va escapar de les mans de l'aristocràcia criolla a les guerrilles d'Orient.

L'any 1870 a Cuba hi havia més de 100.000 soldats i el general Prim va estar a prop de vendre l'illa als EUA degut a l'enorme despesa econòmica que suposava el conflicte. Es van llençar un munt de missatges patriòtics per defensar els interessos nacionals com "*Hasta el último hombre y la última peseta*" de Cánovas del Castillo. Era una qüestió de mantenir l'orgull a nivell internacional i, per als catalans, que hi tenien grans interessos comercials.

La constant inestabilitat ja venia de temps enrere, però no va ser fins al *Grito de Yara* l'octubre de 1868 que no va començar oficialment la Guerra dels Deu Anys per mà de Carlos Manuel Céspedes. Aquesta guerra va deixar aproximadament un recompte de 200.000 morts i 100.000 exiliats. Òbviament els EUA veien una oportunitat d'imposar la seva influència en el mar del Carib i expulsar l'espanyola. Aquesta primera guerra va acabar amb la Pau de Zanjón (1878), on l'exèrcit independentista capitulava, malgrat que aquesta pau no contemplava la desitjada abolició de l'esclavatge.

No tots els insurrectes estaven d'acord amb aquesta pau i tornarien a intentar una nova guerra anomenada Guerra *Chiquita* (1879–1880), però l'escassa experiència dels generals cubans i la falta de suport van fer que el conflicte durés poc més d'un any.

El tercer intent i definitiu arribaria l'any 1895 junt amb la intervenció estatunidenca, que acabarà amb l'anomenat desastre del 98. El *Grito de Baire* fou un aixecament simultani de 35 localitats iniciat per José Martí, juntament amb l'enfonsament del cuirassat Maine d'EUA, que, així, va tenir l'excusa perfecta per intervenir directament a la guerra. Espanya va mobilitzar prop de 200.000 efectius dels quals 60.000 van morir per ferides i malalties; entre cubans i estatunidencs van mobilitzar 54.000 rebels, 28.000–60.000 regulars dels EUA i 200.000 voluntaris dels quals, cubans morts en acció, sumen 5.000 i per malaltia 3.400; pel que fa als estatunidencs van morir 2.000 per malaltia i pocs centenars en acció.

El cost de la guerra sumava ja 2.000 milions de pessetes i la pèrdua de la guerra era inevitable. Així es va establir en el Tractat de París, signat el desembre de 1898, on s'acordava la independència de Cuba, Puerto Rico, Guam i la major part de les Filipines, que passaven a mans dels EUA.

No oblidem que paral·lelament al Pacífic es lliurava una altra guerra d'independència colonial promoguda pels EUA a Filipines, el mateix any 1898, en què la insurrecció torna a sorgir. Van ser dos anys de conflicte on una guerrilla mal organitzada i equipada no era capaç de fer fora les tropes espanyoles ni aquestes d'imposar-se sobre les guerrilles. Tot i que es va aconseguir certa estabilitat amb el Pacte de Biak-na-Bato, això no va impedir que els insurrectes aconseguissin la rendició de Manila.

Per això al Tractat de París s'afegia la sobirania dels EUA sobre Filipines i la venda de les illes Mariannes i Carolines a Alemanya per valor de 25 milions de pessetes¹. Aquest és el context.

1. "Artículo único. Se autoriza al Gobierno para ceder al Imperio de Alemania las islas Carolinas con las Palaos y las Marianas, excepto la isla de Guam, dentro de las estipulaciones que siguen: ... 4.º El Imperio alemán indemnizará la cesión de los territorios supradichos mediante la suma de 25 millones de pesetas, que serán abonados á España." Real Decret de 9 de juny de 1899, autoritzat el 12 de juny i publicat a la Gaceta de Madrid el 13 de juny de 1899.

El reclutament de Quintes a Palafolls. 1890²

Tots els joves d'Espanya, al complir la majoria d'edat, es veien condemnats a entrar al sorteig de les quintes. Era un sistema de reclutament que afectava sobretot les classes populars més pobres. Es podien alliberar d'aquest servei a canvi de pagar una certa quantitat de diners que, per a la classe treballadora no era assumible. Algunes famílies, fins i tot, venien els seus béns només pel fet d'eximir-se del servei i acabaven greument endeutades.

Segons la Llei de Quintes de 1837³ els soldats podien lliurar-se si pagaven sumes inassolibles o si trobaven un substitut, però la llei no fixava el seu import fins el 1844⁴, quan es va determinar degut a “las consecuencias de las malas artes y criminales manejos con que el interés individual y la inmoralidad de codiciosos especuladores han abusado de la ley que permite la sustitución en el servicio militar, produciendo la desgracia de muchas familias, y llevando á las filas del ejército á hombres inútiles y sin las cualidades que para el servicio militar se requirieron, á pesar de los documentos con que justificaban tenerlas, cuya falsedad ha sido posteriormente reconocida”.⁵

Art. 9. Ningún sustituto será admitido en la caja ó cuerpo en que haya de servir, si no se acredita en el expediente de su admisión haberse depositado en la tesorería de la diputación provincial el precio de su sustitución, y cuyo importe, cualquiera que sea, se estima en 50⁶ rs. vn.; de los cuales podrá recibir el sustituto 160 en el acto mismo de su admisión, y 640 su padre ó madre, entonces ó cuando así lo disponga el hijo en favor de los mismos, con conocimiento y anuencia de la diputación, ó en favor de otra persona, cuyas relaciones con el sustituto sean tales que convenzan á dicha corporación de la buena aplicación de aquélla cantidad.

Art. 10. Los 4200 rs. restantes serán depositados por la diputación provincial en uno de los dos bancos públicos establecidos en la corte con autorización Real, ó en sus comisionados en las provincias, hasta que cumplido por el sustituto el tiempo de su servicio, ó inutilizado para continuar en él, se presente á recibir dicha cantidad, provisto de los documentos oportunos que le expida el inspector general de su arma para legitimar la identidad de su persona y su derecho á percibir aquella, sin cuyos requisitos no le será entregada.

Com a conseqüència de les necessitats que planteja el reclutament de 1848, es publica una ordre de 20 de maig d'aquest any⁷ que determina els tràmits a seguir per les

Diputacions “per admetre els interessats en la substitució de 1844, la subrogació del dipòsit de quatre mil dos-cents reals, que han de consignar com a garantia dels seus substituïts”. Com que l'import d'aquest dipòsit no era a l'abast de tothom, molts substituïts demanaven poder-ho realitzar mitjançant la hipoteca de les seves propietats, a la qual cosa s'hi accedeix.⁸

En aquest sentit, una de les moltes cançons que es van fer populars és la següent:

*“Si te toca te jodes,
Que tienes que ir,
Que tu madre no tiene,
Dos mil reales pa' ti,
A la guerra del moro,
A que luches por mí”.*

En aquest apartat explicarem el procés de selecció de joves i quines justificacions donaven per tal d'evadir el servei militar, amb detall dels processos de convocatòria i les lleis que regulaven l'allistament.

L'inici del procés de quintes comença el 12 de gener de 1890: s'anuncia a veu de pregoner a través

del qual es convoca els escollits per fer acte de presència per al reclutament i reemplaçament de l'Exèrcit. El Sr. President d'aquells anys era Damià Puig, qui havia de llegir la llei i disposicions vigents, utilitzant els llibres parroquials i del Registre Civil, padrons de veïnatge per a elaborar la llista del sorteig, a més de seguir l'article 40 de la llei. Així doncs, els joves que aquell any van entrar a les llistes eren:

*José Comas i Blanc
Juan Battle i Guilana
Joaquín Ribas i Vila
Joaquín Pujol i Vidal
Jaime Fugarolas i Ripoll
Ginés Alsina i Mompíó
Francisco Gibert i Alsina
Juan Verdager i Molins
Florencio Soley i Casellas
Ramon Comas i Salva
Juan Carbó i Perpiñá
José Grimal i Roca
Ginés Crosas i Crosas
Juan Martori i Parés
José Cuní i Basart
Florencio Carreras Paraire
Rosendo Mateu i Bonet
Juan Planas i Dalmau*

2. Arxiu Municipal de Palafolls. Expedient general de Quintes. 1890. Unitat d'instal·lació 593.
3. Prontuario de Quintas, Ordenanza para el Reemplazo del Ejército de 2 de noviembre de 1837.
4. Real Decreto de 26 d'abril de 1844, publicat a la Gaceta de Madrid mateix dia.
5. Ídem.
6. Hauria de dir 5.000 rs.
7. Publicada a la Gaceta de Madrid el 22 de maig de 1848.
8. Enrique MARTÍNEZ RUIZ, El reclutamiento militar y sus implicaciones sociales en el marco de la Constitución de 1845 Revista de derecho político, núm. 39, 1994, pàg.

Avi Calau de recluta a Melilla. c. finals s. XIX. Fons Marina Salichs.

Tots ells nascuts el mateix any, el 1871, excepte Josep Comas i Blanc, nascut el 1869. Per tant, tenien dinou anys en aquell moment i Josep Comas, vint-i-un. Poc després de tenir la llista oficial reben una notificació personal el 20 de gener. En dita notificació queda explícit que se cita el jove perquè el dia 26 de gener a les 10 del matí es presenti a la Casa Consistorial per a exposar motius per justificar que no pot fer el servei militar, així com que la falta d'assistència serà motiu d'incomplir l'article 77 de la Llei de Reemplaçaments de 1885. Dit article estableix que, un cop acabat el sorteig, se cita immediatament per edicte els mossos que han entrat a sorteig per presentar-se i celebrar l'acte de declaració de soldats.

Dins de l'article 87 es recullen aquells motius que els permeten excusar-se del servei militar, ja sigui personalment o per alguna altra persona que els representi legítimament i exposar motius per a la rectificació de l'allistament per al reemplaçament.

Aquest punt l'explicarem més detalladament quan exposem les excuses que donen els mossos per eximir-se de les quintes.

Ens situem a finals de mes, el 26 de gener, quan es realitza una rectificació de reclutament per les excuses i motius que van donar i trobem que tres d'ells, Joaquim Pujol i Vidal, Joan Verdager i Molins i Josep Cuní i Basart són declarats difunts; altres són declarats desapareguts com Jaume Fugarolas i Ripoll, Ramon Comas i Salva i Florenci Carreras Paraire. Ja només quedaven 12 mossos dels 18 que originalment estaven en llista.

Això sembla que era habitual, doncs hi havia temor a les quintes, sobretot si tenim en compte la situació i les guerres en què estava lluitant Espanya. Aquest és el moment del període d'entreguerres entre la guerra de Cuba dels Deu Anys i el desastre de 1898. D'afegitó, cal dir que els que no morien en acció ho feien per malalties, males condicions higièniques o d'alimentació, per la qual cosa, sent el destí era un viatge cap a una mort segura.

Les protestes per l'abolició de les quintes sempre van estar latents a inicis del segle XIX, en les manifestacions de les classes populars, però no sempre es va aconseguir.

Rectificada la llista, es torna a enviar una citació personal als mossos restants el dia 2 de febrer perquè assisteixin el dia 9 del mateix mes a les 9 del matí per a la “Classificació i declaració de Soldats”, a la Casa Consistorial, així com a altres mossos de llesves anteriors, que més endavant mencionarem, per a una “revisió d'exempcions” que van fer en el seu dia per deslliurar-se del servei de quintes.

Sense quedar cap reclamació pendent, el President Damià Puig el 8 de febrer a les 10 del matí, en la Sala Consistorial, es passa a la rectificació definitiva i tancament de l'allistament. Queden tancades oficialment les llistes i resten els següents mossos:

Noms i Cognoms	Alçada (m)
José Comas i Blanch	1,75
Juan Battle i Guilana	1,76
Joaquín Ribas i Vila	1,62
Ginés Alsina i Mompíó	1,63
Francisco Gibert i Alsina	1,71
Juan Planas i Dalmau	1,68
Florencio Soley i Casellas	1,62
Juan Carbó i Perpiñá	1,57
José Grimal i Roca	1,71
Ginés Crosas i Crosas	1,62
Juan Martori i Parés	1,69
Rosendo Mateu i Bonet	1,63

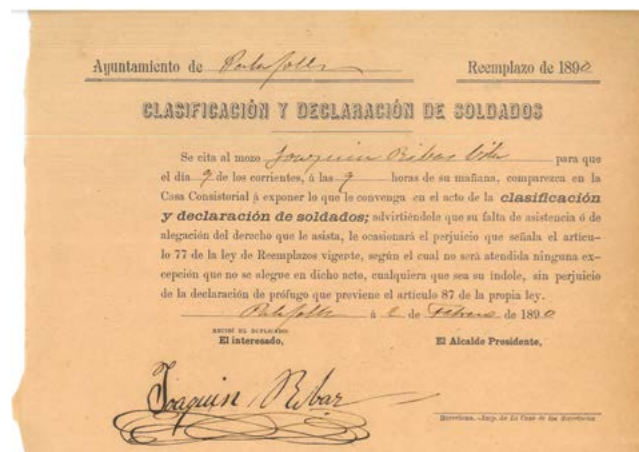
L'endemà, Pere Comes pren les mesures dels joves i deixa constància de l'alçada individual de cadascun dels mossos. A partir d'aquí presenten les excuses que queden recollides als capítols de la llei VIII i IX, perquè quan els defectes físics són curables o no els puguin declarar inservibles, s'observen les situacions familiars (per exemple, l'alçada mínima per servir era d'1,5 m). Es tenen en compte fins a onze situacions. Les excuses que presenten són les següents:

Noms i Cognoms	Motius al·legats pels mossos
José Comas i Blanch	És orfe de pare i mare i manté una germana menor de 17 anys i no té més germans. 30 dies per provar-ho.
Juan Batlle i Guilana	Manté un pare amb reumatisme, que l'impedeix treballar i que sense la seva ajuda no podria viure. 20 dies per provar-ho.
Juaquín Ribas i Vila	No al·lega res i és declarat soldat sortejable.
Ginés Alsina i Mompí	Manté un tiet sexagenari, Mariano Alsina, una germana, Maria, i són orfes de pare i mare. 15 dies per provar-ho.
Francisco Gibert i Alsina	No al·lega res i és declarat soldat sortejable.
Juan Planas i Dalmau	No al·lega res i és declarat soldat sortejable.
Florencio Soley i Casellas	Manté un pare sexagenari. 20 dies per provar-ho.
Juan Carbó i Perpiñá	Fill únic de pare pobre i impedit. 20 dies per provar-ho.
José Grimal i Roca	Pare pobre i impedit. 15 dies per provar-ho.
Ginés Crosas i Crosas	Fill únic de vídua pobra a qui manté. Termini prudencial indeterminat.
Juan Martori i Parés	No al·lega res i és declarat soldat sortejable.
Rosendo Mateu Bonet	No al·lega res i és declarat soldat sortejable.

La resolució de les quintes

Quan arriba el termini per resoldre-ho tot, ens situem al 16 de març de 1890. Sota reunió extraordinària, el personal de l'ajuntament amb la presència de l'alcalde, Esteban Borrell, es passa a realitzar un informe final. Alguns presenten instàncies per justificar els seus motius per tal de ser declarats exempts del servei militar.

Noms i Cognoms	Motius al·legats pels mossos
José Comas i Blanch	Sí, va presentar els documents i el Regidor Síndic el va declarar exempt del servei militar actiu i el va classificar com a soldat condicional o recluta en dipòsit.
Juan Battle i Guilana	No va presentar cap documentació per justificar la seva situació i el regidor síndic el va declarar soldat sortejable sense que Juan no reclamés res en contra.
Ginés Alsina i Mompí	No va pretar cap documentació per justificar la seva situació i va córrer el mateix destí que Juan Batlle. Va ser declarat soldat sortejable.
Florencio Soley i Casellas	No va presentar cap documentació per justificar la seva situació i va ser declarat soldat sortejable.
Juan Carbó i Perpiñá	Sí, va presentar els documents i el Regidor Síndic el va declarar exempt del servei militar actiu i el va classificar com a soldat condicional o recluta en dipòsit.
José Grimal i Roca	Sí, va presentar els documents i el Regidor Síndic el va declarar exempt del servei militar actiu i el va classificar com a soldat condicional o recluta en dipòsit.
Ginés Crosas i Crosas	Sí, va presentar els documents i el Regidor Síndic el va declarar exempt del servei militar actiu i el va classificar com a soldat condicional o recluta en dipòsit.

Arxiu Municipal de Palafolls. Expedient general de Quintes. 1890.

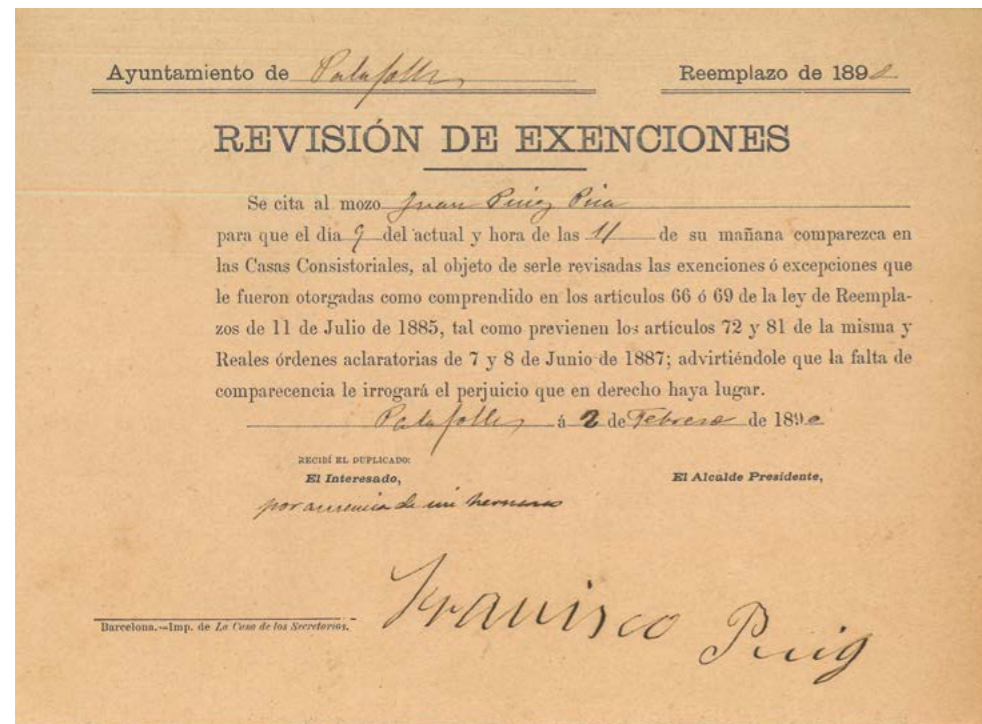
Fons Família Borrell. La família Borrell a principis del s. XX. D'esquerra a dreta començant per dalt: Joaquina Caballé Borrell, Núria Caballé Borrell; Narcisa Borrell Alsina, Joaquina Alsina Cambrerol, Esteve Borrell Puig, Josep Caballé Vila.

Recapitulacions

Fins ara hem exposat la informació que s'ha conservat de la manera més purament administrativa, tal com es prenen les dades dels joves soldats que enviaven a la guerra. Dins d'aquests documents no queda lloc per a la literatura ni la narrativa èpica, però és feina d'aquells que volem divulgar i donar a conèixer la seva història afegir un toc humà. Tot i que això va transcórrer fa cent trenta anys no hem d'oblidar que eren persones nascudes a Palafolls o que havien arribat aquí a la cerca d'una nova vida. Cada un d'ells tenia els seus interessos, sensibilitats i, sobretot, família; el fet que arribés la carta del sorteig era un moment molt difícil, tant per a ells com per a la família i el seu cercle d'amistats més propers. Ser traslladat a les constants colònies en guerra era una mort assegurada: amb sort podria ser ràpid, durant un combat per una bala, però la majoria queien per malalties, mala alimentació, ferides infectades o que no es podien guarir bé. Doncs, no és estrany que molts d'ells busquessin la manera de justificar la seva exempció o simplement fugissin.

Si fem un recompte ràpid, dels 18 mossos que van entrar al sorteig, 3 van ser declarats morts i 3 desapareguts, cosa que ens podria indicar el pànic que patien alguns i que els motivava a fugir, suïcidar-se o fingir la seva mort. Queden doncs 12 mossos, 5 d'ells assumeixen el seu destí i no donen cap excusa; dels 7 que intentaven al·legar motius de la seva situació personal, només aconsegueixen lliurar-se'n 4 mossos i 3 són declarats soldats. Per tant, dels 18 inicials només 8 són enviats a complir el servei militar.

En aquests documents de reclutament no queda constància del seu destí, però tenint en compte els anys i la situació política, ens podem fer una idea d'on van anar a parar. Actualment, resten per mirar dins l'arxiu els documents de quintes que comencen el 1878 i arriben fins a 1926. El que oferim aquí només és el que queda escrit en un breu informe de molts que encara queden per destapar.

Arxiu Municipal de Palafolls. Expedient general de Quintes. 1890.

Annex: La revisió d'excepcions

Per sort, molts mossos aconseguen lliurar-se mitjançant una excepció per les condicions al·legades quan els hi va tocar en el sorteig. Però passat els anys i, a mesura que es van fent nous informes, es torna a realitzar una revisió per verificar si encara estan en condicions de no ser declarats soldats. De fet, la notificació que els hi arriba és la següent:

Se cita al mozo X para que el día X del actual y a las X de su mañana comparezca en las Casas Consistoriales, al objeto de serle revisadas las exenciones ó excepciones que le fueron otorgadas como comprendido en los artículos 66 ó 69 de la ley de Reemplazo de 11 de Julio de 1885, tal como previenen los artículos 72 y 81 de la misma y Reales órdenes aclaratorias de 7 y 8 de Junio de 1887; advirtiéndole que la falta de comparecencia le irrogará el perjuicio que en derecho haya lugar.

Ens queda constància de l'any que van aconseguir evadir el servei, els seus noms i el resultat de la revisió, fent un total de nou mossos, compresos en diferents anys, de 1889 a 1887, que forma part del període d'entreguerres d'independència cubana.

Reemplaçament 1889

Resolucions

Juan Puig Pica	Declarat exempt per les mateixes causes que l'any anterior.
José Aboyer Formiga	Declarat exempt per ser fill únic i amb pare pobre i sexagenari. L'Ajuntament declara vàlida la situació.
Jose Ribot Burgada	Declarat exempt per ser fill únic i per mantenir una vídua.
Juan Campà Crosas	Declarat exempt per ser fill únic.

Reemplaçament 1888

Resolucions

Pedro Aurrenta Burull	Declarat exempt per ser fill únic i mantenir un pare impedit.
Ginés Safont Xapellí	Declarat exempt del servei militar actiu amb la justificació de subsistir a causa de l'excepció.
Pedro Prats Grimal	Declarat exempt del servei militar actiu per ser fill de vídua pobre i per mantenir una germana.

Reemplaçament 1889

Resolucions

Francisco Mir Safont	Declarat exempt per ser fill únic de pare sexagenari.
Jaime Pujol Vidal	Declarat exempt del servei militar actiu per ser fill únic i per mantenir una vídua.

Vist aquest registre veiem que, si aconseguies evadir el servei al primer sorteig, no volia dir que anys més tard tornessin a fer una revisió per tal de comprovar novament la situació dels nous reclutes i enviar-los a fer el soldat.

EL VEÏNAT DE CASANONS A L'EDAT MITJANA

XAVIER SOLDEVILA I TEMPORAL

1. Elvis MALLORQUÍ, “Els veïnats: origen i evolució d’una demarcació territorial, a l’interior de les parròquies del bisbat de Girona, segles X–XIV”, dins *Poblament, territori i història rural. Actes del VI congrés sobre Sistemes Agraris, organització social i poder local*. Lleida, 2009.
2. Sense la menor intenció d’encetar cap polèmica, semblaria que el topònim més fidel a l’origen etimològic del nom seria Garsenons o Gassanons però el parlar popular va acabar assimilant el nom al mot “casa”, molt més entenedor que un llunyà antropònim germànic. Vegi’s, si més no, Joan COROMINES, *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana*. Volum IV. Article “Garsavall i Garsaó”. Barcelona, 1995.
3. Josep Maria PONS i GURI (Rd.) *El cartoral de Santa Maria de Roca-Rossa*. Barcelona, 1984. Documents 72 (7-I-1202), 74 (23-II-1215), 37 (15-III-1213) i 69 (7-VIII-1229).
4. Arxiu Històric Municipal de Sils (AHMS), fons Medinaceli, capbreu del 1502, capbreu de Gaspar Rupjà (16-XI-1502).

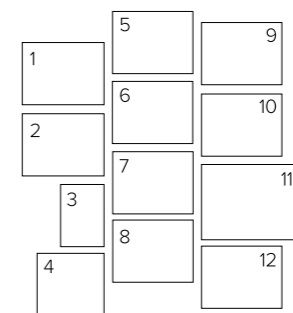
El paper dels veïnats en l’organització de territori català en general —i del bisbat de Girona en particular— a l’edat mitjana és sobradament conegut¹. Els veïnats eren espais rurals que formaven part d’unitats majors —normalment parròquies però també termes de castells— on s’hi localitzaven masos o habitatges, junt amb les terres dels seus possessors. En unes ocasions, aquests veïnats podien implicar agrupaments de cases més o menys coherents, i en unes altres tan sols incloïen habitatges dispersos. Aquest darrer era el cas del veïnat de Casanons —o Gassanons o Garsanons²— dins tant de la parròquia de Sant Genís de Palafolls, com del terme del castell d’aquest mateix nom. Les més antigues referències al veïnat daten de principis del segle XIII, en un context social marcat pel feudalisme. En aquell moment diversos potentats varen fer donacions de masos —el mas Riera el 1202, el mas Enveja el 1213, el mas Hospital el 1215 i el mas Tortós el 1229—, amb tots els drets que pesaven sobre els seus habitants, al priorat de Santa Maria de Rossa, a l’actual terme de Tordera³.

La documentació medieval evidencia que la seva ubicació es corresponia essencialment amb la seva localització actual, des del vessants de llevant i tramuntana de la muntanya del castell fins a la riba de la Tordera, per més que el curs del riu medieval fos més irregular i canviant que l’actual. Així, el 1502 el mas Rupjà disposava d’una possessió muntanyosa de sis jornals “al

lloc dit la Coma, al veïnat de Casanons”, que s’enfilava a la “serra del castell”⁴.

I, de fet, sabem que els límits del veïnat medieval anaven puntualment més enllà de la parròquia palafollenca perquè un dels seus masos —el mas Enveja— quedava dins dels termes de la parròquia de Tordera.

La presència de masos al veïnat de Casanons, doncs, es recull des de ben antic però no és fins les acaballes del segle XIV —quan la documentació comença a ser abundant i variada— que podem fer-nos una idea mínimament sistemàtica del poblament del veïnat. Així, sabem que com a mínim hi havia una catorzena de masos, alguns identificats amb anterioritat, i altres no: Bossegai, Costa —o Mateu Costa—, Enveja, Ferran, Hospital —abans dit Ribatallada—, Lledó, Pruna, Riera, Roig, Rupjà, Terrades, Tortós, Vall i Vives. Tots ells, en un moment o altre, són esmentats amb l’epítet de “de Casanons”, fet que no exclou que al veïnat hi hagués altres masos que, per ara, l’atzar de la conservació documental no ha permès localitzar amb seguretat. I, per descomptat, tampoc significa que aquesta llista es mantingués immutable amb el pas dels anys.

1. Mas Vives / 2. Mas Roig / 3. Mas Tortós / 4. Mas Roig / 5. Mas Rupjà / 6. Mas Roig / 7. Mas Roig / 8. Mas Vives / 9. Mas Roig / 10. Mas Vives / 11. Mas Bossagai / 12. Mas Roig

UN VEÏNAT FEUDAL

Cal insistir en el context social del feudalisme si volem entendre el veïnat de Casanons tardomedieval. I és així perquè els masos feudals eren molt més que simples “cases de pagès”. Eren el referent sobre el qual es percebien molts drets senyoriais, des de parts de collites —fixes o proporcionals— o pagaments en metàl·lic, fins a la servitud personal—la famosa “remença”— i els no menys coneguts “mals usos”, que limitaven la llibertat dels pagesos i les seves famílies. Sense que sigui molt extensa, la nòmina de senyories que dominaven els masos de Casanons era prou variada. A banda del priorat de Roca-Rossa—senyor dels masos ja citats, als qual sembla que s’hi podria afegir el mas Vall—, podríem afegir-hi la priora del convent de Valldemaria, a l’actual terme de Maçanet, —que senyorejaven els masos Vives, Ruplà, Roig i Pruna—, el sacerdot que ostentava el benefici dit de la Clau de l’església de Sant Genís de Palafolls, que era el senyor dels masos Bossegai i Terrades, i, encara, els vescomtes de Cabrera, com a successors dels senyors de Palafolls, que dominaven el mas Costa. A més, hi ha la possibilitat que algunes terres dels masos estiguessin sotmeses a senyories diferents a la que sotmetia el mas en el seu conjunt. I, encara i, per damunt de tots els senyors, existien els drets del senyor jurisdiccional que corresponien als titulars del castell de Palafolls, primer la nissaga de barons d’aquest nom i, des de la dècada de 1380, els poderosos vescomtes de Cabrera.

El galimaties resultant podria ser d’antologia. Aquest

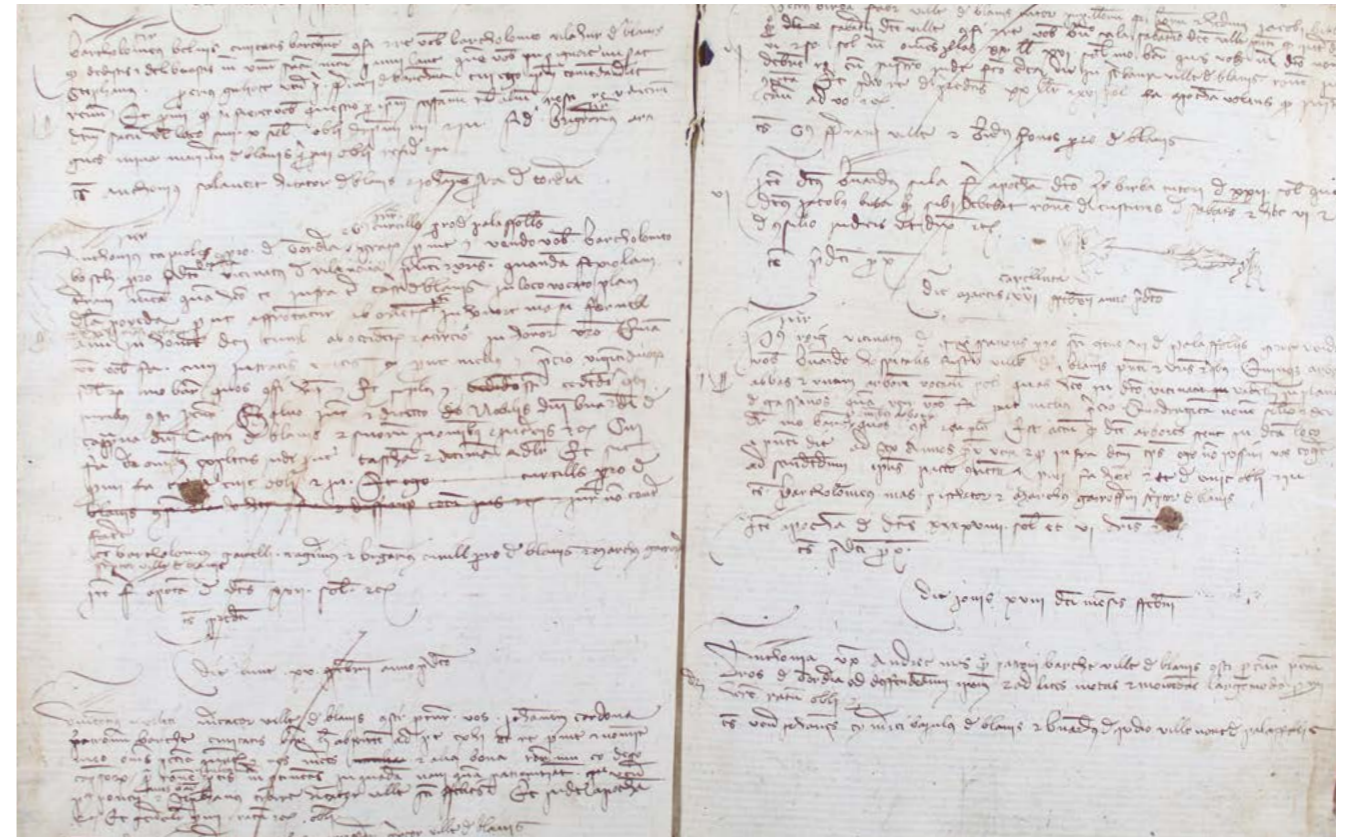

Mas Roig, Palafolls, 37 Arxiu Històric Fidel Fita.

sota el domini del sacerdot l’edifici del mas, tres camps —un d’ells boscós— i un quadró, i, per tot plegat, li pagava un cens de 5 sous i 4 diners, dues gallines, quatre quarteres de civada i mitja punyera de forment⁶.

Resultava, però, que dins del mas Bossegai hi havia set peces més de terra de les quals el senyor n’era el vescomte de Cabrera, el qual el 1503 en cobrava la tasca i el delme de totes les collites, que representaven teòricament l’onzena i la desena part de la producció. I, encara, com que els vescomtes eren els senyors jurisdiccionals, en percebien dues gallines més, dues fogasses de pa, una mesura de civada, quatre ous i set octaus de forment, a més

5. Arxiu Històric de Girona (AHG) Notarial, Blanes, vol. 439 (31-X-1391).
6. Arxiu Històric Fidel Fita (AHFF), Notarial, Palafolls, vol.586, capbreuació d’Antoni Bossegai (16-IX-1439).
7. AHMS, fons Medinaceli, capbreu del 1502, capbreuació de Francesc Bossegai (19-I-1503).
8. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.591 (17-VI-1444).
9. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.591 (17-VI-1444).
10. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.591 (13-IV-1446).
11. a M, Mercè Homs i Brugarolas (Ed.), El sindicat remença de l’any 1448. Girona, 2004, document 246 i 247 (3 i 4-XII-1448).

AHG. Notaria de Blanes, 391, f. 15v-16r

d’un quart de tot porc senglar que fos caçat, i de poder exigir serveis militars i de defensa en cas de necessitat⁷.

Aquesta, però, no era una imatge fixa. Des del segle XIII —o abans— fins al segle XVI— pagesos i senyors havien renegociat una i mil vegades drets i obligacions. I la tendència general havia estat la d’anar reduint les càrregues feudals, sempre a canvi de pagaments generosos per part dels sotmesos. El 1444, per exemple, els possessors del mas Vives van aconseguir que la priora de Valldemaria suprimís la servitud que pesava sobre el seu mas, a canvi de l’elevada xifra de 55 lliures⁸. Si tenim en compte que una lliura equivalia a 20 sous, i que un bon jornal de mitjans del segle XV rarament passava dels 2 sous, aleshores ens adonarem que redimir la servitud del mas Vives equivalia a treballar cinc-cents cinquanta dies! Està clar que la gent del mas Vives no disposava d’aquesta quantitat, i, per això, van recórrer a la ficció legal de vendre un censal a la priora de Valldemaria. Així, la religiosa els va comprar una pensió redimible de 55 sous anuals a canvi d’un preu de 55 lliures. Els pagesos no entregaven el preu però, en canvi, es comprometien a anar pagant la pensió fins que no fossin capaços de pagar les 55 lliures —teòricament tornar-les— i, així, cancel·lar l’operació. Aquesta, diguem-ne, enginyeria financera del quatre-cents no tenia res d’estrany. El mateix dia la mateixa priora feia els mateixos tractes amb Antoni Roig, possessor del mas Roig, per tal de redimir-lo, per bé que, en ser tan sols una persona, el preu era de 30 lliures⁹. I, encara, dos anys

després Pere Bossegai, del mas del mateix nom, manllava —també per via de la venda d’una pensió censal— 30 lliures amb les quals suprimia el cens que pagava sobre un camp al pla de la Mollera¹⁰. És en aquest context de reducció dels drets feudals —especialment de la servitud— per la via del pacte, que no hauria de sorprendre descobrir el desembre del 1448 els possessors dels masos Roig, Hospital, Pruna, Ruplà, Roig, Bossegai, Ferran, Terrades i Lledó assistint a les assemblees de pagesos que, sota el control d’oficials reials, es varen celebrar a la Vilanova de Palafolls i al mateix castell de Palafolls per tal de redimir de manera definitiva la servitud i els mals usos que seguissin pesant sobre els seus masos¹¹.

No costa massa, per tant, imaginar-se el pla de Casanons medieval clapejat pels masos identificats fins ara. Ja és, en canvi, més complicat visualitzar com es repartirien les terres d’aquests masos perquè ni tots eren iguals, ni formaven unitats compactes, ni totes les seves possessions tenien les mateixes formes i conreus. És complicat pronunciar-se de forma categòrica sobre l’extensió d’aquests masos. Primer, perquè en disposar de terres sota diverses senyories fa difícil tenir la certesa d’identificar totes les seves possessions. I, segon, perquè al llarg de més de cent anys, els atzars de la història podien fer

12. AHMS, fons Medinaceli, capbreu del 1502, capbreu de Pere Roig, àlies Tortós (13-II-1503).
13. AHG, Notarial, Blanes, vol. 439 (10-VI-1391) i AHFF, Notarial, Palafolls, vol.604 (7-I-1464).
14. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.586, capbreu d'Antònia, vídua de Guillem Terrades (16-IX-1439).
15. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.544 (11-I-1386).
16. AHMS, fons Medinaceli, capbreu del 1502, capbreu de Joan Vives (25-I-1503).
17. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.551 (8-VIII-1401).
18. AHG, Notarial, Blanes, vol.391 (16-II-1412) i AHFF, Notarial, Palafolls, vol.641 (15-X-1513).
19. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.641 (4-II-1513).
20. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.641 (22-VII-1513).

“tot lo mas Lado, casa, terre e.honors los quals son en lo terme de Palafolls e en. qualsevol loc, lo. qual arrendan per a. quatre anys”

ELS MASOS DE CASANONS: CONREUS, BOSCOS I RECS

que aquests patrimonis passessin per situacions molt canviants. Això no obstant, algunes impressions són versemblants. Així, semblaria que el mas Tortós, que el 1503 disposava de com a mínim tretze peces de terra — que no sumarien menys de vint-i-dos jornals —, i un quart del molí de la Ginesta, sobre la Tordera, era un mas potent¹². Si hi afegim que el 1391 el seu possessor rebia el càrrec de batlle del priorat de Roca-Tossa al terme Palafolls, i que el 1464 — en el context difícil d’una guerra civil — una filla del mas pogués ser dotada amb 80 lliures, aleshores la impressió de benestar es confirma¹³. Contràriament, el mas Terrades potser seria l’exemple d’un mas molt més modest, o, directament, pobre. Al seu possessor el 1439 tan sols se li identifiquen el mas i dues peces de terra que no sumaven més de disset jornals dels quals, a més, quatre eren de bosc¹⁴. No coneixem, per ara, cap dot d’aquest mas però sí que es documenta que el 1386 la pubilla estava casada amb un eixaveguer de Blanes que, possiblement, combinaria aquest ofici amb el conreu de les poques terres del mas¹⁵.

En el que, en canvi, sí es pot ser categòric és en l’afirmació que aquests masos no formaven blocs compactes. Tots ells disposaven d’un quintar a l’entorn immediat de la casa, i després d’una quantitat variable de terres, gairebé sempre sembrades de cereals, escampades per diferents partides de la parròquia de Palafolls i, en ocasions, de les veïnes de Tordera i Blanes. Un bon exemple el proporcionen les possessions del mas Vives l’any 1503 que oscil·larien entre vint-i-sis i vint-i-vuit peces, que eren

no menys de trenta-dos jornals, i que es trobaven en nou llocs diferents, com a mínim. D’aquestes peces, tres d’elles — amb una extensió de cinc jornals — estaven al quintar del mateix mas. Altres dues s’ubicaven al costat del riu, i, a més, una havia quedat partida per un canvi recent del curs de la Tordera. Les possessions del mas Vives, encara, incloïen una vinya, també a la vora del riu, i una peça boscosa, possiblement enfilada al turó del castell¹⁶.

La proximitat d’algunes de les terres dels masos de Casanons a la Tordera no era un fet menor perquè, per evitar inundacions — com l’acabada d’evocar — calia obrir i mantenir neta tota una xarxa de recs que drenessin les aigües d’un riu molt més cabalós que en l’actualitat. No en va, el possessor del mas Riera era intimat el 1401 per la cort o tribunal senyorial a escurar el rec dit del mas Bossegai, si no volia ser sancionat¹⁷. I tampoc era secundari que a molts masos hi hagués peces boscoses, atès que l’explotació forestal, ja fos directament o autoritzant-la, era un font d’ingressos no menyspreable. El 1412, per exemple, el possessor del mas Roig venia a un fuster de Blanes cinc arbres — entre àlbers, verns i polls — que tenia a una possessió del pla de Cassanons, per 49 sous i 6 diners; i el 1513 era l’amo del mas Enveja que es comprometia a tornar les 7 lliures que devia a un pagès pinedenc amb llenya d’alzina que, a raó de 2 sous cada pesada, ell mateix es comprometia a portar a l’embarcador o “trast de Malgrat”¹⁸.

Una imatge evocadora de com podien ser els masos de Casanons la trobem a les darreries de l’edat mitjana,

quan els seus possessors — o, més aviat, les seves vídues — es veïen obligats a arrendar-los per un període limitat de temps, possiblement per esperar que els hereus tinguessin edat per fer-se’n càrrec ells mateixos. Aquests arrendaments — o les controvèrsies que suscitaven — sovint ja es redactaven en català, fet que els fa doblement interessants. Així, el febrer del 1513, la vídua del mas Lledó arrendava a Joan Roig i Pere Riera, del mateix veïnat “*tot lo mas Lado, casa, terre e.honors los quals son en lo terme de Palafolls e en. qualsevol loc, lo. qual arrendan per a. quatre anys*”. La vídua es reservava una cambra del mas, i exigia que els arrendadors es fessin càrrec de tots els censos senyoriaus deguts pel mas. La propietària, encara, els demanava “que hauran a tenir la fuste — és a dir, les bótes — del celer bona e.neta” i que “*no puxa rostlar — és a dir, sembrar als rostolls — ... no puxa talar roures ni alzines*” però que “*rama d.altre lenya puguen talar sols per empriu — ús — de casa*”. La preocupació pels arbres del mas anava més enllà perquè s’establí que els arrendadors haguessin “*quiscun any en.plantar dotze plansons salvatges en.la ribera*” o prop del riu. Les vinyes del mas Lledó també eren objecte de preocupació quan es contemplava l’obligació de “*a.tenir les serments condretas — en bon estat — e.podadas*”. El preu de l’arrendament, per als quatre anys, finalment, era de 14 lliures¹⁹.

Els tractes entre els possessors dels masos i els arrendataris no sempre acabaven bé. I aquest va ser cas d’un cert Gaspar Thió que havia arrendat el mas Pruna a la propietària, també una vídua, el qual havia comès diferents abusos. Per això, el juliol del mateix 1513 dos pa-

gesos locals, com a àrbitres, varen fixar les reparacions degudes a la dona. Així es pronunciaven perquè “*lo dit Thio condemnam que pac — pagui — tot los censos que lo mas Pruna fa del die que pres les claus del dit mas Pruna fins lo dia que les ha restituhides a.dita Pruna*”. Igual que en el cas del mas Lledó, la preocupació per arbres i vinyes era constant atès que els àrbitres “*condemnam a dit Thio an.pagar a.dita Pruna tots los plansons que ha talats en les possessions de dit mas*”, “*dit Thio condemnam en.pagar a dita Pruna ... per raho de haver telat un roure en lo pla, lo que fer no podia*”, “*condemnam dit Thio en.pagar a.dita Pruna ... per raho de vives — que — ha tallat en.dita heretat lo que fer no podia*”. I, en aquest cas, fins i tot s’havia fet malament la sega dels cereals ja que “*ha sagat un camp molt alt, e.y ha lexat la paya mes de.la meytal*”. L’arbitratge del 1513, finalment, es cloïa amb una decisió que ens fa imaginar com podien ser les entrades d’aquests masos quan establí que “*condemnam dit Thio en plantar una serment de bona ley per parra denant la porta de dit mas Pruna*”²⁰.

LA GENT DE CASANONS

Parlar del veïnat medieval de Casanons és parlar de masos però, també de la gent que hi vivia. Una gent que mantenien estretes relacions de veïnatge fins al punt que molts d’ells estaven emparentats. Els exemples sovintegen: el 1478 Francesc, hereu del mas Bossegai es casava amb Marianna, filla del mas Ferran, la qual li aportava 50 lliures de dot; i el 1481 era l’hereu del mas Riera qui es casava amb Antònia, filla dels possessors del mas Tor-

21. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.621 (25-X-1478) i Ibidem, vol.621, (Diumenge, 8-IV-1481).
22. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.625, (Dissabte, 26-VIII-1486).
23. AHG, Notarial, Blanes, vol.388 (Març 1404); AHFF, Notarial, Palafolls, vol.571 (18-VI-1416); Ibidem, vol.613 (19-IX-1439); i Ibidem, vol.625 (Dissabte, 20-I-1487).
24. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.604 (3-V-1464).
25. AHFF, Notarial, Palafolls, vol.621 (Diumenge, 25-X-1478).

tós, dotada amb 55 lliures²¹. Quan qui heretava el mas era una pubilla, el seu marit perdia el cognom en casar-se i entrar al mas. És interessant veure com l'ús del formulisme àlies permetia la transició d'un a altre cognom. Així el 1486 Pascàssia, possessora del mas Hospital, es definia com “casada amb Bernat Prats, àlies Hospital, i abans casada amb Guillem Bossegai, àlies Hospital” alhora que era mare d'Antoni Hospital, àlies Bossegai²². O, dit d'una altra manera, els dos marits de Pascàssia adoptaren el nom del mas com a sobrenom però Antoni, el fill de Pascàssia i del seu primer marit — amb tota versemblança un fadrister del mas Bossegai — ja va prendre el nom del mas, i va relegar el cognom del pare a àlies. I això que res fa pensar que el patrimoni del mas Hospital fos massa ostentós: tot plegat es feia per dotar Càndia, filla de Pascàssia i germana d'Antoni, amb unes modestes 20 lliures! No tothom, és clar, es casava amb els veïns de tota la vida. Els contactes de la gent de Casanons podien estendre's fins a altres poblacions més o menys llunyanes, però sembla que sempre dins del bisbat de Girona: el 1404 els possessors del mas Pruna dotaven la seva filla, Antònia, casada amb un home de la pobla de Savanell — població, avui desapareguda, a tocar de Blanes — amb 30 lliures; el 1416 la dona de Pere, hereu del mas Ferran procedia de Sant Cebrià de Vallalta; el 1439 Angelina, del mas Bossegai, es casava amb un home de Vidreres, tot aportant-li 60 lliures de dot; i, en cara, el 1487 identifiquem una altra filla del mas Ferran, de nom Margarida Segimona,

que es casava amb un home de Sant Cebrià de Vallalta però després d'haver enviduat d'un pagès de Reminyó²³.

La vida de totes aquestes persones, però, no es limitava a treballar la terra, pagar o negociar censos, reparar recs, casar-se o morir. En ocasions, es trobaven enfrontats a forces i esdeveniments molt superiors a ells. Així, sabem que el 1464 — enmig de la Guerra Civil dels Deu anys — Pere, el fill del possessor del mas Ruplà havia estat pres com hostatge per les tropes reialistes, i es trobava “en poder dels enemics del Principat de Catalunya, a la ciu-

tat de Girona”. El seu pare, Vicenç Ruplà, per poder-ne pagar el rescat va haver de vendre una pensió de tres quarteres de forment per un preu de 20 lliures. Una pensió que va ser comprada per Pere Bossegai, amo del mas del mateix nom que, com a garantia del pagament, rebia un camp que Vicenç Ruplà posseïa al pla de Grau²⁴. Què n'hem de treure, d'aquesta notícia? Solidaritat veïnal o aprofitament de les dificultats alienes? Tant se val. Tot va bé si acaba bé. I el cas és que catorze anys més tard constatem que Pere Ruplà havia sobreviscut a la guerra i al captiveri: en aquest moment casava el seu fill Gaspar amb Anna, filla del mas Ferran, del mateix veïnat de Casanons, que li aportava un dot de 40 lliures²⁵.

Diner de Tern. 1213 — 1276. Aureo & Calicó

Masos del Veïnat de Casanons (Segle XV)

La ubicació d'alguns dels masos del Veïnat de Casanons a l'edat mitjana sobre una fotografia aèria actual s'ha fet a partir de les dades recollides al llibre de Xavier SALICRÚ SISCART, *Cases amb era i quintana. Les masies de Palafolls i la seva gent. S. XIV-XX*. Palafolls, 2018.

1. Tordera
2. Riu Tordera
3. Mas Bossegai
4. Mas Roig
5. Mas Pruna
6. Mas Vives
7. Mas Lledó
8. Mas Ruplà
9. Mas Tortós
10. Castell de Palafolls
11. Veïnat de la Burgada

El contrapàs de Sant Genís de Palafolls

ANNA MARIA ANGLADA I MAS

Taller contraçàs 2014. Fotografia: Xavier Salicrú Siscart.

El nom de Sant Genís de Palafolls encara ressona a moltes places, ja que arreu del territori els esbarts hi ballen el contraçàs que duu el seu nom. Lluny de semblar una dansa tancada, a Sant Genís el contraçàs fou el pal de paller d'un ritual canviant que s'ha inserit en la majoria d'aquelles publicacions on el folklore català s'hi ha aplegat documentalment, sobretot a la primera meitat del segle XX. El que s'ha dit i escrit del contraçàs ens interessa, en tant que forma part de la història local i la historiografia que l'abraça.

Com passa sovint en moltes festes, el canvi de rumb de les modes i les tendències socials marquen la representativitat artística. És per això que, les properes ratlles han de servir per a diferenciar aquestes etapes amb el fonament documental que les sustenta. En ocasions venidores potser podrem donar noves perspectives que complementin la història d'aquest entranyable contraçàs, que ha permès el gaudi comunitari durant dècades.

Cal aclarir que, el contraçàs no ha estat l'únic ball associat a Sant Genís donat que, existeix molta literatu-

ra al respecte i molt poc contrastada. En aquest sentit, el primer buidatge que es presenta, i que pretén localitzar les referències documentals del contraçàs, ha de servir per a un futur estudi crític de tot aquest material, que es va aplegar i que resta dispers en arxius i col·leccions, tant públiques com privades.

En quant a la definició que prenem de punt partida ens remetem a Carles Mas¹ que assenyala que "el contraçàs és un antic tipus de ball col·lectiu, popular i tradicional, que havia estat la peça fonamental del repertori de dansa a diverses comarques catalanes nord-orientals i pirinenques"². El nom genèric del ball és *contraçàs*, però el desig de contextualitzar-ho com a símbol identificador ha propiciat que s'afegís el topònim del lloc on es ballava. Conseqüentment, el nombre de les variacions d'un ball esdevé el resultat de la seva popularitat.

1. Carles Mas i Garcia és músic, flabiolaire i coreògraf. Es postula com a l'especialista específic del contraçàs, ja que és autor d'una àmplia recerca durant dècades a l'entorn d'aquest gènere i la seva experiència com a ballari li ha permès encapçalar alguns projectes sobre el contraçàs arreu del nostre país.

2. Carles MAS. *Aproximació coreogràfica a la tècnica del contraçàs*. Barcelona: Institut del Teatre, 1988, p. 15.

EL CONTRAPÀS, com a gènere, va entrar en decadència amb l'arribada de la sardana³, i en alguns llocs ja no hi va tornar mai més com a dansa popular, però a Sant Genís no fou del tot així. El cert és que esdevingué un ball que acaparà l'atenció dels folkloristes de cada moment, donat que el record de la seva pràctica festiva era vista com una reminiscència del passat, una manifestació residual que es mantenia en alguns indrets rurals. El valor afegit i que no fou del tot apreciat va ser la presència de músics de la tradició oral. El seu testimoni va ser molt valuós i no es va preservar prou. La figura del músic és i ha estat sempre cabdal en qualsevol de les manifestacions de la cultura popular.

Les properes ratlles apleguen les referències i els continguts d'aquelles publicacions on s'hi documenta el contrapàs de Sant Genís en un espectre cronològic ampli, de gairebé un segle, que es presenta sota paràmetres de diferents orientacions metodològiques i on s'hi reflecteix l'estètica del ball en cada època. Refer el trencaclosques de la informació publicada forma part d'una tasca complicada, pel que fa a la busca de les fonts originals per a contrastar i corroborar aquelles informacions contradictòries o confuses.

En primer lloc es documenta el contrapàs com a resultat de les missions que recercaven la melodia musical i una breu constatació de la vigència del ball en aquell moment mitjançant el testimoni oral d'algun informant, músic o ballador. En aquest primer apartat veiem moltes similituds del mateix material inclòs en diversos treballs publicats: *l'Obra del cançoner popular*⁴, *El cançoner de Pineda*⁵, *Costumari Català*⁶ i *el Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors*⁷.

En un segon capítol s'inclou exclusivament el treball de camp i la posada en escena que organitzà el folklorista Josep Maria Castells Andilla. Fou un treball que tingué molta difusió i expectació a Sant Genís i altres pobles de l'entorn, va marcar un punt d'inflexió en el contrapàs i va repercutir en el món dels esbarts.

3. Algunes cròniques de premsa assenyalen que als voltants de 1870 ja era residual o inexistent, però és una data que no es pot generalitzar, donada la preservació de festes de caire popular que es produïa en alguna nuclis rurals, com fou el cas de Sant Genís de Palafolls.

4. Josep MASSOT MUNTANER. *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*. volum VIII. Barcelona: Ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.

5. Sara LLORENS DE SERRA. *El cançoner de Pineda*. Barcelona: Ed. Altafulla, 1992 (1ª ed. 1931)

6. Joan AMADES. *Costumari Català*. Barcelona: Edicions 62, S.A., 2005.

7. Francesc PUJOL; Joan AMADES. *Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors. Cançoner Popular de Catalunya*, volum I, Dansa. Barcelona: Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera, 1936.

El tercer i darrer bloc tan sols és un apunt a la feina feta els darrers anys de la mà de l'entitat *Vivelles, cultura i entorn de Sant Genís*, tot esperant que la seva tasca pugui continuar i créixer en un futur, pel bé del mateix contrapàs i la seva supervivència com a patrimoni tradicional local. La tasca que s'hi dugué a terme per a popularitzar el ball encara té pendent la publicació d'alguns articles que documentin la seva vàlua en el camp coreogràfic, musical i social. És una recerca que encara és vigent i que no pretén tancar-se en breu, donada la necessitat d'un espai temporal digne per tal de respondre d'una manera acurada a tota la fonamentació musical que ha fet possible el retorn del contrapàs.

La memòria oral: cançoners i melodies

El recull de referència de l'entorn de Sant Genís és, sens dubte, el treball de la Sara Llorens (1881–1954), que es presenta amb el títol d'*El Cançoner de Pineda*⁸. És una obra que s'engegà entre el 1902 i 1910, tot i que l'edició no veié la llum fins l'any 1931, després de moltes dificultats vingudes per la mort de Josep Masó i Goula, el músic que tenia l'encàrrec de les transcripcions, fet que va provocar la pèrdua de gran part del material recollit i que Josep Budí va haver de recompondre musicalment anys més tard. Es tracta d'un compendi acurat, dins la línia del positivisme, amb el mestratge i guiatge de l'eminent folklorista Rossend Serra i Pagès (1863–1929).

En aquest recull de 238 cançons i 210 melodies, Llorens inclou la tonada del contrapàs que es va ballar a Pineda l'any 1870, i assenyala les diferents figures, entre elles el *pont*, el *caragol* i la *serp*, però en afegir-hi la *sardana* especificà que els mancava i en feu referència a la melodia pròpia de Sant Genís, ja que “s'hi ballava el mateix que a Pineda, però en estar més allunyat de les comunicacions s'hi ha conservat cada una d'elles molt més temps”⁹. En el cançoner s'hi adjunta la partitura

CONTRAPÀS DE SANT GENÍS DE PALAFOLLS

35

SARDANA PER ACABAR

Partitura del contrapàs de Sant Genís i la sardana final publicada en el *Cançoner de Pineda* de Sara Llorens (p. 33).

que es va recollir del testimoni del darrer flabiolaire, del qual no en dona més dades.

El gran projecte de l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya* és un treball de referència promogut per la Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera i l'Orfeó Català. L'objectiu que perseguia era aplegar els materials recercats, fer un estudi comparatiu i analític i publicar-ho. En aquesta tasca hi col·laboraren músics, etnògrafs i folkloristes, amb la intenció de construir un gran projecte de país que la guerra civil va estroncar. En la missió que es va fer a Calella l'agost de l'any 1927 es van transcriure melodies sonades al flabiol per en Joan Roig i Carbó (a) Nan de Calella. Entre aquestes hi figura un *contrapàs curt* que el mateix músic va explicitar que era vigent a la contrada i que assegurava haver interpretat a Gelpí [sic]¹⁰ durant el carnaval i que era habitual que formés part de les gresques carnavalesques, i ben assimilat com un costum continuat i, per tant, no com un fet aïllat.

8. Sara LLORENS DE SERRA. *El cançoner de Pineda*. Barcelona: Ed. Altafulla, 1992 (1ª ed. 1931).

9. Sara LLORENS DE SERRA. *El cançoner de Pineda*. Barcelona: Ed. Altafulla, 1992 (1ª ed. 1931), p. 35.

10. El lloc tanscrit com a Gelpí l'associem al veïnat de Jalpí, entre Tordera i Blanes, on habitualment s'hi celebraven aplecs i balls amb flabiol. AMADES, Joan. *Costumari Català*. Barcelona: Edicions 62, S.A., 2005. Volum XIII, p. 141.

11. Joan AMADES. *Costumari Català*.
 Barcelona: Edicions 62, S.A., 2005.
 Volum XIII, p. 141

12. Joan AMADES. *Costumari Català*, volum IV. Barcelona:
 Edicions 62, S.A., 2005,
 p. 296-297.

El *Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors*, pertany a la magna *Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, del qual només en veié la llum el primer volum, el de la dansa, elaborat per Francesc Pujol i Pons (1878–1945) i Joan Amades i Gelat (1890–1959), just l'any 1936. Els materials dels dos volums següents, els entremesos i els instruments de música i sonadors, marxaren a l'exili. Anys més tard, el seu promotor, Rafael Patxot (1872–1946), n'ordenà el retorn al Monestir de Montserrat, tot i que regna una gran incertesa de la conservació de tot el material.

Es dona el cas que moltes missions de recerca on ja s'havia fet alguna publicació no estaven previstes de tirar endavant i és per això que en el volum de la dansa s'hi referència el contrapàs com a material extret del cançoner de la Sara Llorens. En aquest sentit, no ens aporta més informació que la que ja tenim localitzada.

La darrera obra que fem referència en aquesta primera etapa del folklorisme sistemàtic és el *Costumari Català*, la gran obra de referència de la cultura popular que s'ha magnificat per la seva extensió. No obstant, Amades tenia una gran quantitat d'informació que sovint reutilitzava per a les seves publicacions. En el costumari hi trobem tres entrades diferenciades: Sant Genís de Palafolls, Palafolls i Les Ferreries.

Sobre el contrapàs, Amades dona la informació de Sara Llorens i adjunta uns gràfics amb un total de deu figures i la melodia del contrapàs. Val a dir que, situa la festa del 8 de setembre a Sant Genís, amb el contrapàs contextualitzat per la diada de Carnestoltes i assenyalava una variant d'aquesta dansa en la diada de la festa major "però el ballaven un xic diferent, era obligat ballar-lo set parelles, així com per les Carnestoltes ho feien un nombre variable i imprecís de ballaires, sense tenir en compte la relació d'un i altre sexe. Aquest ball, molt curiós, no té res a veure amb el contrapàs pròpiament dit"¹¹.

El contrapàs es va deixar de ballar popularment cap als anys 50. De fet, el mateix context històric i social de la guerra civil recent no engrescava les persones

a fer festes, i aquestes mateixes havien canviat els seus costums. L'absència dels músics de la tradició oral, que a primers del s. XX ja es començaven a substituir per les orquestrines i els manubris, havien generat altres dinàmiques socials i festives.

El *Costumari Català* confon i atribueix la festa del 8 de setembre a Sant Genís de Palafolls. Tot i ser una obra magna i magnificada, cal entendre que el costumari conté informació d'altres treballs i que es van intercalar erròniament en alguns apartats. Amb tot, volem esmentar què diu del contrapàs de Sant Genís de Palafolls: "D'un ordre semblant a la dansa d'Arenys era la variant del contrapàs que ballaven a Palafolls. Contràriament a la coreografia típica d'aquest magne ball, hom feia diferents cargolaments i descargolaments i passava i repassava per sota del ponts formats pels braços dels propis ballaires"¹², també amb uns gràfics adjunts de 10 figures i la partitura amb la melodia del contrapàs que atribueix a Sara Llorens.

Figures del gràfic del *Costumari Català* (v. IV, p. 297).

Fig. 1

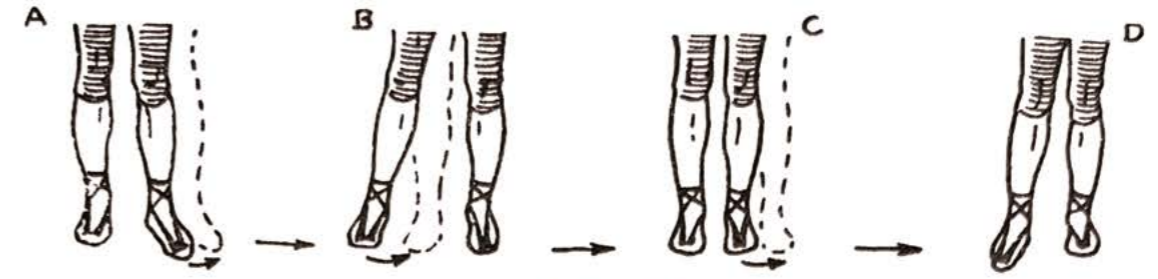

Fig. 2

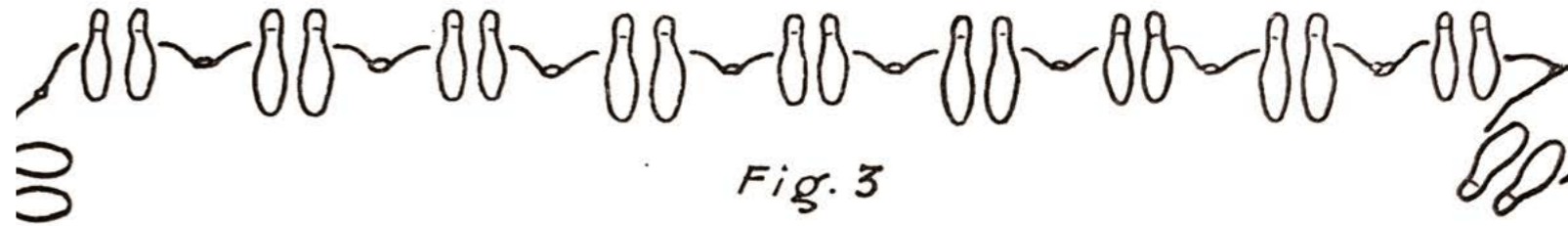

Fig. 3

Fig. 4

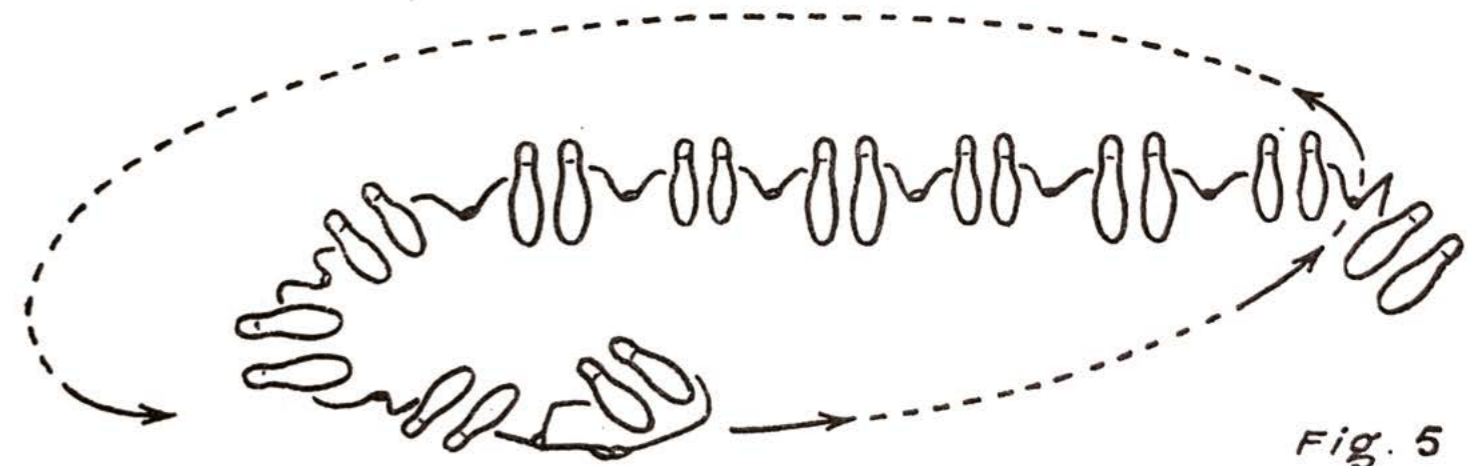

Fig. 5

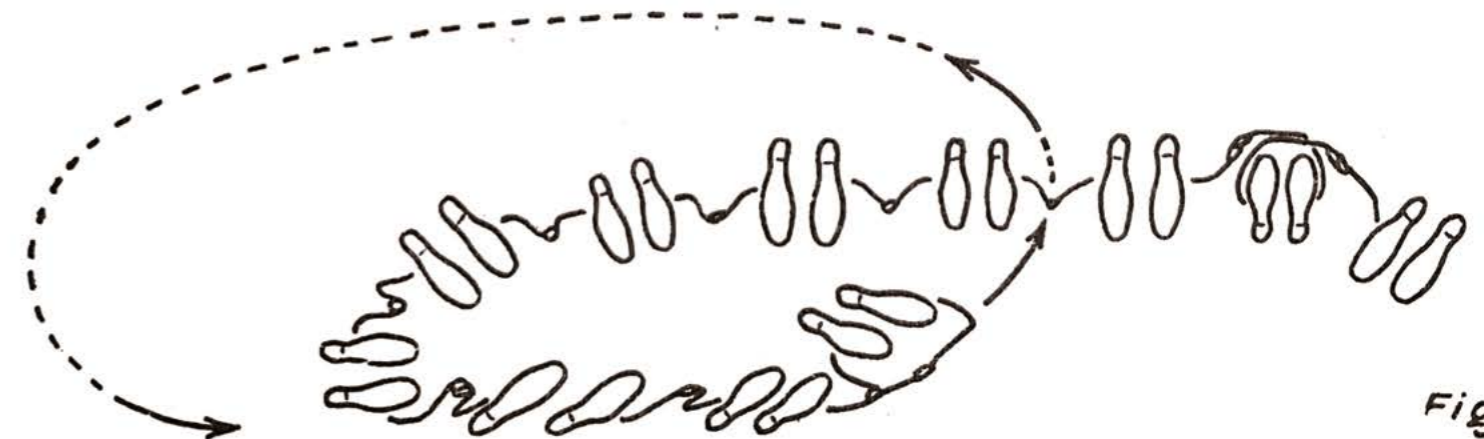

Fig. 6

J.M. Castells Andilla
Horta 131
Barcelona

Avui dia vint de maig de mil noucents cinquanta u, la Vila de Sant Genís de Palafolls, en ocasió de celebrar el seu III Aplec de Primavera en honor a la Verge Miraculosa, en la seva ermita situada en el bosc del MAS GIBERT, i davant d'un nombre contingent de veïns de Sant Genís, Tordera, Blanes, Malgrat, Sta. Susanna i demes pobles col·lindants, es festeja l'avinentesa de reproduir a la seva primitiva autenticitat pels deixebles del Grup Folklòric d'HORTA, el ball popular conegut per CONTRAPAS i a la vegada s'ofereixen novament al poble els antiquíssims balls locals "EL PATATUF" i "L'ESPOLÇADA" els quals fa mes de mig segle que han restat oblidats pel mateix, malgrat la seva importancia folklòrica i antiguitat de mes de dugues centuries.

Mercès a la cooperació conjunta del Sr. Rector local Mossèn Salvador Coll Estrach i de Josep Maria Castells Andilla, director del esmentat Grup Folklòric d'HORTA i de l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore de Barcelona, ha sigut possible obtenir de Nicolau Salichs Vilá (avi Calau) de 75 anys d'edat, pagès d'ofici, fill de Sta. Susanna i honorable veí de Sant Genís de Palafolls des de l'edat de 7 anys, les reproduccions fidels i autentiques de tant belles dances les quals es reincorporen a l'història folklòric-popular de Catalunya registrant-les en els arxius municipal i parroquial de la vila i a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona perque en quedi constància i material pels estudiosos.

En son testimoni, ultra els senyors esmentats, d'una part En Francisco Gibert, veí i propietari de la finca esmentada on s'hi celebra l'Aplec i per altra part la personalitat folklòrica En Joan Rigall Casajuana, restaurador fidel de les dances populars a Catalunya, els que sotasignen amb els anteriors.

A Sant Genís de Palafolls a 20 de maig de 1951.

Fco. Gibert

Nicolau Salichs

Joan Rigall

Salvador Coll Pvre
Rector de St. Genís

J.M. Castells

Acta de la celebració del III Aplec de Primavera en honor a la Verge Miraculosa que hi ha a l'ermita de Can Gibert de Sant Genís de Palafolls, el dia 20 de maig de 1951.

L'esbart dansaire i la folklorització del contrapàs

El dia 24 de novembre de 1950, Josep Maria Castells i Andilla (1897-1988), director del Grup Folklòric d'Horta va posar-se en contacte amb Mn. Salvador Coll, aleshores rector de Sant Genís. En aquella ocasió li va manifestar el desig d'entrevistar Nicolau Salichs (a l'avi Calau, per tal d'obtenir el seu testimoni sobre el contrapàs i la trobada tingué lloc el 17 de gener de 1951, al cap d'un parell de mesos. En el treball de Castells sovint es reitera la relació entre Sant Genís de Palafolls i Santa Susanna ja que l'informant era d'allà i donada la proximitat geogràfica l'autor atribueix una possible retroalimentació dels costums festius entre els dos nuclis.

Com a conseqüència d'aquesta recerca, al cap de poc temps, el 20 de maig de 1951 es celebrava el III Aplec de Primavera en honor a la Verge Miraculosa que hi ha a l'ermita de Can Gibert de Sant Genís de Palafolls. Fou un acte on hi assistiren veïns de Tordera, Malgrat, Santa Susanna i Blanes. En aquella ocasió el Grup Folklòric d'Horta va representar el contrapàs i altres balls que foren recollits del testimoni de l'avi Calau. Es tractava d'una festa organitzada pel rector i amb el suport del folklorista Joan Rigall, llavors president de l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore, tal i com es recull en l'acta de l'esdeveniment¹³.

El resultat de l'organització de l'acte va fer que Castells, uns mesos més tard, publicés una ressenya de la festa a la revista *Ideal*¹⁴, amb un poema de Miquel Campmany: "Amb raigs d'or el gegantí brancatge/acarona suaument l'alè del maig/i enmig del cimbreig de l'espès fullatge/ amb històrica dansa són els pins gronxats./

La giravolten belles nines i donzelles/en el verd ombrejat per capella santa/i la Natura, amorosa, s'hi encanta/com ens encanta el bell cant dels ocells./ Apar que el diví músic de l'altura/vulgui amb ses pures notes el ritme acompassar/ amb la dolça veu melodiosa i pura/ que sols canta el Déu de la immensitat./

Palafolls. Ta dansa reviu sota el teu sol/ amb aquell alè que

13. AHCB4-236/C06. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Col·lecció de Manuscrits Patrimoniales. Fons Josep Maria Castells Andilla. Acta 20 de maig de 1951.
14. Josep M. CASTELLS ANDILLA. "Important festa folklòrica al poble de Sant Genís de Palafolls". Revista *Ideal*, juliol 1951.
15. AHCB4-236/C06. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Col·lecció de Manuscrits Patrimoniales. Fons Josep Maria Castells Andilla. Programa del 17 de maig de 1981.

16. Jaume AYATS. "La <Dansa Tradicional> en la societat d'avui". *Caramella. Revista de música i cultura popular*. N.20, Gener-juny 2009, p. 132-133.
17. Joan Ramon GORDO. "Montserrat Garrich: pensar que la dansa a Catalunya passa només pels esbarts és un error" *Tornaveu. Associacionisme i cultura*. N.54. Entrevista, 10-4-2012.

la fa immortal/ puix és ballada de nou en el teu bressol,/ la dansa, antic amor del teu casal."

Se succeïren al llarg dels anys vàries jornades on els esbarts posaren en escena el contrapàs de Sant Genís, com fou el cas de l'any 1974, quan el dia de Sant Sebastià es feu un homenatge pòstum a Nicolau Salichs amb el descobriment de la làpida on hi consta l'agraïment del poble de Sant Genís per la preservació de les dances locals. En aquella ocasió la ballada anava a càrrec del Grup Folklòric de la Secció Femenina de Malgrat.

El mes de maig de 1981, al cap de 30 anys de l'aplec on es va "revivificar" el contrapàs, tingué lloc una altra festa on es feia referència a l'avi Calau i el seu testimoni, amb l'afegit que eren "Danses ballades a la plaça de l'Illota –prop de Santa Susanna i Palafolls– per l'aplec de Sant Isidre, el 15 de maig, i que les festes religioses se celebren a la parròquia de Sant Pere de Riu, a prop de la font de Santa Bàrbara. També hi ha constància que, després, es feien per les festes del Carnestoltes"¹⁵. Seguint la mateixa dinàmica de celebrar la festa, el 17 de maig de 1981 es tornà a celebrar, en aquesta ocasió organitzada per l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore amb l'Esbart Joventut de Molins de Rei i les Cobles Infantil i Juvenil dels Col·legi de Santa Maria de Blanes.

Si ens fixem en el vocabulari emprat per Castells sobre la revivificació d'aquests balls hi trobem la consideració dels balls com un producte més que una activitat social. Aquesta reflexió sobre la concepció romàntica amb els termes: antiquíssims balls, reproduccions fidels, primitiva autenticitat... reflecteix de l'esperit dels folkloristes que varen recollir el testimoni d'aquestes activitats i que els esbarts traslladaren a les places com a espectacles d'obres d'art antigues¹⁶. Un altre aspecte a considerar és la confusió que genera un esbart dansaire i una colla de balladors, "els darrers realitzen la seva activitat en una població concreta i en unes dates determinades. Els esbarts dansaires, en canvi, com a molt, treballem amb material de dances sorgides de la documentació d'aquests balls".¹⁷

Amb raigs d'or el gegantí brancatge
acarona suaument l'alè del maig,
i enmig del cimbreig de l'espès fullatge
amb històrica dansa són els pins gronxats.

La giravolten belles nines i donzelles
en el verd ombrejat per capella santa
i la Natura, amorosa, s'hi encanta
com ens encanta el bell cant dels ocells.

Apar que el diví músic de l'altura
vulgui amb ses pures notes el ritme acompassar
amb la dolça veu melodiosa i pura
que sols canta el Déu de la immensitat.

Palafolls. Ta dansa reviu sota el teu sol
amb aquell alè que la fa immortal,
puix és ballada de nou en el teu bressol
la dansa, antic amor del teu casal.

MIQUEL CAMPMANY

Colla del contrapàs a la portalada de l'església de Tordera. Data desconeguda. Fotografia: Xavier Salicrú.

18. Cal agrair el meticulós treball de recerca fet per en Marc Riera, en Cesc Sans i en Carles Mas.

Benvingut contrapàs!

La fotografia de la colla d'homes de Sant Genís, durant una festa de carnaval, feta a la portalada de l'església de Tordera ha marcat un abans i un després en la història del contrapàs al segle XXI a Sant Genís de Palafolls. El primer contacte que vaig tenir amb el contrapàs va ser durant unes jornades d'entrevistes a la Marina Gibert i en Norbert Salichs, fills d'aquest poble. Per un altre costat l'entitat Vivelles, cultura i entorn a Sant Genís volgué que el contrapàs tornés a ser un ball viu per la festa major. I les casualitats de la vida van connectar aquestes dues propostes, fins al punt d'unificar els criteris i les voluntats.

L'estudi sobre els germans *Perissó* de Santa Susanna, l'Anton i en Josep Mollfulleda, promogueren un intens treball de camp per esbrinar detalls de les actuacions d'aquests músics i poder desencallar alguns dubtes a l'entorn dels balls i les músiques que es manifestaven durant el segon terç del segle XX a Sant Genís, i amb els quals la Marina i en Norbert n'informaren a bastament¹⁸. En aquest cas, no es tractava només de documentar, sinó que la presència de Carles Mas, com a coreògraf i ballarí, estudiós del contrapàs, afegí matisos importants en l'execució d'aquesta dansa.

19. Cesc SANS. “Anton Mollfulleda. Els darrers sons de la coixinera”. *Revista Caramella*, XVI, 2007.
20. Anna Maria ANGLADA. *L'Aulet. La revista del Montnegre i del Corredor*. “El ball del contrapàs a Sant Genís”. Juny 2010, p. 59-61.
21. Alfons CODINA PUJOL. *El poble de Sant Genís de Palafolls. Apunts històrics s. XVI-XX*. Barcelona: Edicions del Roig, 2004.

D'aquestes entrevistes va sorgir un article a la *Revista Caramella*, sota el títol “Anton Mollfulleda. Els darrers sons de la coixinera” a càrrec de Cesc Sans, cornamusaire de referència com a sonador i investigador de l'organologia d'aquest instrument.¹⁹

Dins l'àmbit del Montnegre, *L'Aulet. La revista del Montnegre i del Corredor* em brindà la possibilitat de publicar “El ball del contrapàs a Sant Genís”, amb l'afany de difondre aquesta nova etapa que el contrapàs enceta-va els darrers anys.²⁰

Poc abans d'aquesta recerca s'havia publicat el llibre *El poble de Sant Genís de Palafolls. Apunts històrics s. XVI-XX*, de la mà de l'Alfons Codina²¹ que conté una ressenya amb la informació extreta de l'arxiu Castells.

Les darreres ballades organitzades per l'entitat *Vivelles* han promogut l'edició dels programes de la festa i algun petit opuscle de les activitats que s'han anat preparant, sempre amb l'afany de divulgar el contrapàs i els músics que s'hi han relacionat.

Així doncs, arribant al final de l'objectiu de presentar les referències documentals del contrapàs, aquestes ratlles han de ser el punt de partida que permeti fer un salt a noves propostes de recerca d'aquest tresor que encara es manté en l'imaginari popular. Espero i desitjo que aquesta nova proposta de revista de la mà de l'Arxiu Municipal de Palafolls esdevingui un impuls per a l'estudi musicològic i s'acompanyi del manteniment de la cultura popular tot potenciant la flama del seu record.

BIBLIOGRAFIA

ANGLADA, Anna Maria. *L'Aulet. La revista del Montnegre i del Corredor*. “El ball del contrapàs a Sant Genís”. Juny 2010, p. 59-61.

AYATS, Jaume. “La ‘Dansa Tradicional’ en la societat d'avui”. *Caramella. Revista de música i cultura popular*. N.20, Gener-juny 2009. p. 132-133.

AMADES, Joan. *Costumari Català*. Barcelona: Edicions 62, S.A., 2005.

CODINA PUJOL, Alfons. *El poble de Sant Genís de Palafolls. Apunts històrics s. XVI-XX*. Barcelona: Edicions del Roig, 2004.

GORDO, Joan Ramon. “Montserrat Garrich: pensar que la dansa a Catalunya passa només pels esbarts és un error”. *Tornaveu. Associacionisme i cultura*. N.54. Entrevista, 10-4-2012.

LLORENS DE SERRA, Sara. *El cançoner de Pineda*. Barcelona: Ed. Altafulla, 1992 (1ª ed. 1931).

MAS, Carles. *Aproximació coreogràfica a la tècnica del contrapàs*. Barcelona: Institut del Teatre, 1988.

MASSOT MUNTANER, Josep. *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*. v. VIII. Barcelona: Ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.

PUJADAS MARQUÈS, Joan. *Sara Llorens. Epistolari (1901-1954)*. Fundació Pere Corominas. Barcelona, 2004.

PUJOL, Francesc; AMADES, Joan. *Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors. Cançoner Popular de Catalunya*, v. I, Dansa. Barcelona: Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera, 1936.

SANS, Cesc. “Anton Mollfulleda. Els darrers sons de la coixinera”. *Caramella*, XVI, 2007. p. 67-69.

Recull de programes de les festes de contrapàs a Sant Genís els darrers anys. Fotografia: Anna M. Anglada.

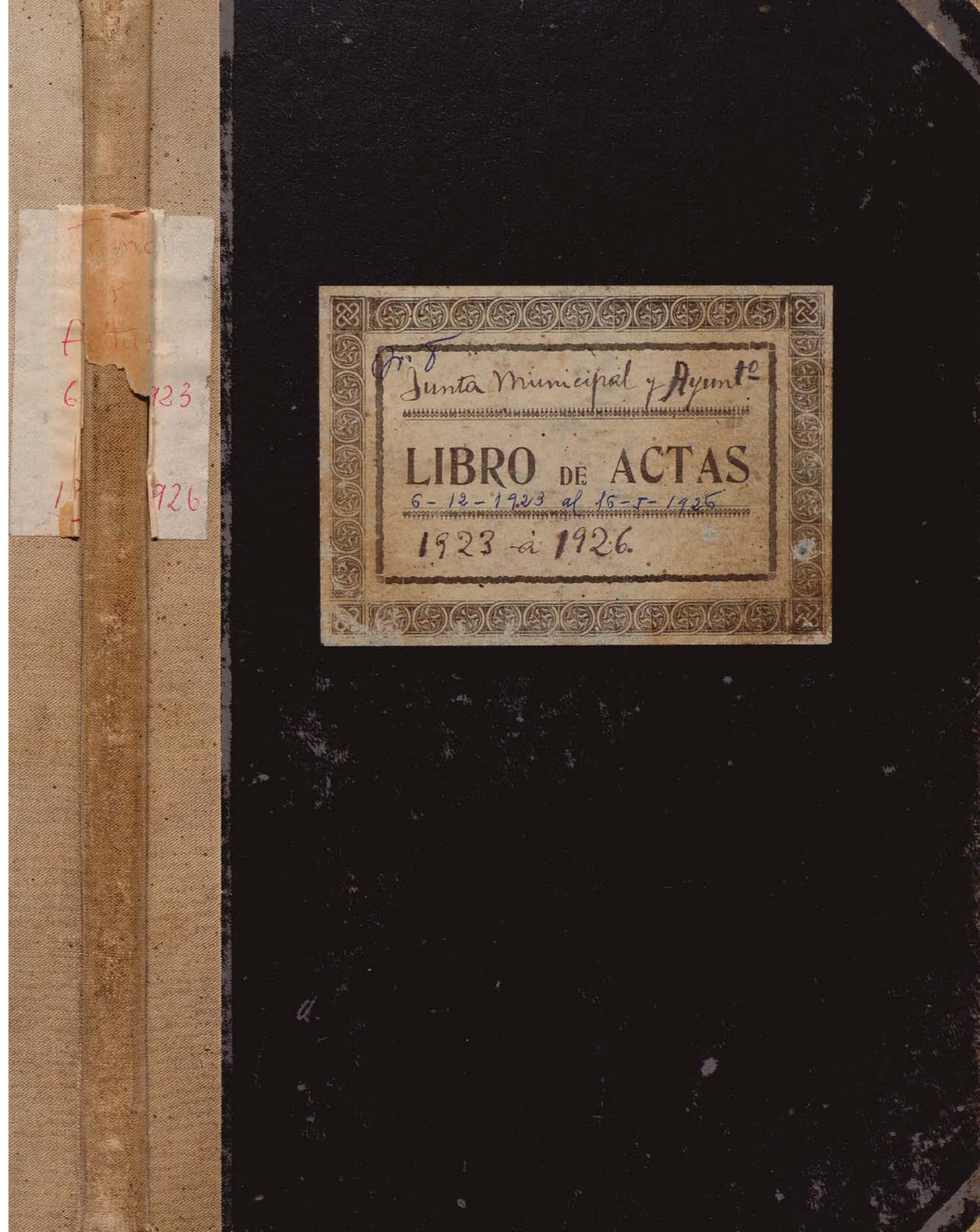
ALCALDES DE BARRI, AJUNTAMENTS DE PROXIMITAT

XAVIER SALICRÚ SISCART

L'alcalde de barri era una figura de l'administració local nomenada per l'alcalde del municipi, a qui delegava directament unes funcions, amb l'objectiu de regir els veïnats dels municipis amb diferents nuclis.

Les primeres referències a l'Estat Espanyol d'aquest càrrec són de l'any 1768, durant el regnat de Carles III. Però no serà fins a les corts de Cadis, i especialment a partir de les diferents lleis municipals del segle XIX, que quedarà ben regulat.

Actualment aquest càrrec ja no queda contemplat a la llei municipal vigent, la 2/2003 de 28 d'abril, ni a les seves posteriors modificacions. Per trobar l'última llei que ho havia fet hem d'anar fins a la del 1877. Les posteriors lleis, la de 1924, redactada durant la dictadura de Primo de Rivera i no aplicada mai, la de 1935, 1955 i 1985, ja no contemplaran la figura. Però sí que era present a totes les lleis anteriors al 1877, la de 1870, 1845 i 1823.

MODELO NUM. 2.º

Acta de la Junta preparatoria para eleccion de Presidente y Secretarios escrutadores, en las elecciones de Concejales, Diputados provinciales, Diputados á Cortes y compromisarios para Senadores.

Provincia de..... Distrito municipal de..... Colegio ó Seccion electoral de.....

En la ciudad, villa ó pueblo de..... á..... del mes de..... año de..... reunidos los electores del Colegio ó Seccion en el local designado con anterioridad, el Sr. Alcalde (ó el que en su lugar presida) D. N. N., siendo las novedades mañana, anunció que iba á procederse á la votacion para la mesa, y que al efecto se asociaba á los cuatro electores D. N. N., D. N. N., D. N. N. y D. N. N., que se hallaban en el salon, que resultaron ser los dos más ancianos y los dos más jóvenes de los presentes. Acto continuo se procedió á la eleccion de Presidente y de cuatro Secretarios escrutadores, recibiendo el Presidente interino y depositando en la urna las papeletas de todos los electores que se presentaron hasta las tres de la tarde. Cumplido lo dispuesto en los artículos 38 y 39 de esta ley, se procedió al escrutinio, que dió el resultado siguiente:

Para Presidente.

D. N. N. Votos
D. N. N. Idem.
&c. &c.

Para Secretarios.

D. N. N. Votos.
D. N. N. Idem.
&c. &c.

(El número de votos se expresará en letra y en guarismos por orden de mayor á menor.) Y estando presentes D. N. N., D. N. N., D. N. N., D. N. N. y D. N. N., que resultaron con mayor número de votos, quedaron proclamados, el primero Presidente y los cuatro últimos Secretarios escrutadores. (Si hubiese empate entre algunos, lo decidirá la suerte, y se expresará en este lugar. Tambien se expresarán las dudas ó protestas, y las resoluciones de la mesa.) (Si alguno ó algunos de los nombrados no se hallan presentes al publicarse el escrutinio, se practicará lo que dispone el artículo 69, y se expresará su resultado en este acta, manifestando en su caso quienes quedaron proclamados para Presidente y Secretarios.)

Quemadas las papeletas en presencia de los electores, el Presidente de la mesa interina los dió posesion de sus cargos, y ocupando sus puestos respectivos los elegidos (ó á los que por su ausencia les correspondia, segun la ley) quedó constituida la mesa definitiva, extendiéndose este acta por la mesa interina, que se depositará en la Secretaría del Ayuntamiento, segun se previene en el párrafo segundo del art. 70 de la ley.

El Alcalde ó Regidor, Presidente, N. N.

El Secretario, N. N. El Secretario, N. N.
El Secretario, N. N. El Secretario, N. N.

MODELO NUM. 3.º

Primer acta parcial de eleccion.

Provincia de..... Distrito municipal de..... Colegio ó Seccion de..... (donde hubiese más de uno.)

En la ciudad, villa ó pueblo de..... á..... del mes de..... año de....., constituido el Colegio ó Seccion de....., siendo su Presidente D. N. N. y Secretarios escrutadores D. N. N., D. N. N., D. N. N. y D. N. N., declaró el Presidente á la nueva de la mañana abierto el Colegio ó Seccion, y que comenzaba la votacion para Concejales. Los electores fueron uno á uno acercándose á la mesa, y presentando sus cédulas talonarias, entregaron las papeletas al Presidente, que las depositó en la urna á la vista de los votantes, cuyos nombres constaban en la lista numerada sacada del libro del censo electoral y en la que se anotaban sus votos.

Dadas las cuatro de la tarde, comenzó el escrutinio, sacando el Presidente las papeletas de la urna, que entregó á un Secretario, y que este leyó en alta voz. Confrontadas las notas de los Secretarios entre sí y con la lista de los votantes y papeletas sacadas de la urna, cuyo número es de (tantos), anunció el Presidente el siguiente resultado:

Para Concejales.

D. N. N. Votos.
D. N. N. Idem.
&c. &c.

(Como en los demás modelos, se colocarán los nombres por orden del número de votos de mayor á menor. El número de votos se expresará en letra y guarismo.) (Todas las dudas y reclamaciones que se susciten, se expresarán en este lugar, así como las resoluciones de la mesa.) (Este modelo se aplicará á las elecciones de Diputados provinciales y Diputados á Cortes, con las variantes que exigen sus respectivos procedimientos.) Quemadas á presencia del público todas las papeletas, después de recomentadas por los Secretarios y de cerciorados de su conformidad con las notas que llevaban y la lista de los votantes, se dió por terminado el acto de la eleccion de este día, ordenándose la fijacion de la lista nominal de los electores que habian concurrido á votar y el resumen de los votos que hubiese obtenido cada candidato, en la parte exterior del Colegio y ántes de las nueve de la mañana del inmediato día. En fe de lo cual, firmamos la presente acta, que se remitirá á la Secretaría del Ayuntamiento antes de las ocho de la mañana, para que tenga cumplido efecto lo prevenido en el artículo 75 de la ley.

(Si fuesen elecciones para Diputados provinciales y Diputados á Cortes, se extenderán por la mesa las certificaciones terales y resúmenes y se comunicarán á quien corresponda segun lo determinado en el art. 116.)

MODELO NUM. 4.º

Acta de escrutinio general de la eleccion de Ayuntamientos.

Provincia de..... Distrito municipal de..... En la ciudad, villa ó pueblo de..... á..... del mes de..... año de....., siendo las diez de la mañana, se reunieron en la Casa Consistorial del Ayuntamiento del distrito municipal, bajo la presidencia del Alcalde primero y asistencia del Ayuntamiento, los Secretarios escrutadores para hacer el escrutinio general de los votos emitidos en la eleccion de los dias..... Acto continuo, el Sr. Alcalde Presidente declaró constituida la Junta de escrutinio general, y colocadas sobre la mesa todas las actas remitidas por los Presidentes de los colegios, y examinadas (y resueltas todas las reclamaciones, si las hubiere, contra la legal representacion de los Presidentes y Secretarios y contra la autenticidad de las actas), se procedió al nombramiento de los cuatro Secretarios escrutadores que debian verificar la comprobacion de las actas y el recuento y resumen de los votos. Resultaron elegidos por mayoría D. N. N., D. N. N., D. N. N. y D. N. N.

Verificado dicho resumen general por los Secretarios, dió el resultado siguiente:

D. N. N. Votos.
D. N. N. Idem.
D. N. N. Idem.
D. N. N. Idem.

Siendo el número total de electores del distrito municipal de (tantos), resulta que han tomado parte en la eleccion (tantos).

(Todas las dudas y reclamaciones que se susciten sobre el escrutinio se expresarán en este lugar, así como las resoluciones de la Junta de escrutinio, en la cual no tienen voto los Concejales.)

El Sr. Alcalde primero Presidente proclamó por haber obtenido mayoría relativa para el cargo de Concejal por tal colegio á D. N. N., &c., &c.

Y habiendo acordado, en cumplimiento de la ley, se expongan al público en los sitios de costumbre durante la segunda quincena del undécimo mes del año económico, se extendió este acta, que se archivará en la Secretaría del Ayuntamiento.

El Alcalde Presidente, N. N.

El Secretario escrutador, N. N. El Secretario escrutador, N. N.
El Secretario escrutador, N. N. El Secretario escrutador, N. N.

MODELO NUM. 5.º

Acta de eleccion de Senadores.

Provincia de..... En la ciudad ó villa de..... á..... del mes de..... año de....., reunidos á las diez de la mañana en la capital de la provincia los señores compromisarios para nombramiento de Senadores con los Diputados provinciales, en el local designado, bajo la presidencia del Vicepresidente de la Diputacion provincial, y constituida la Junta electoral con arreglo á las prescripciones de la ley, se procedió al nombramiento de la mesa interina, que revisó y examinó las certificaciones presentadas por los compromisarios, que fueron aprobadas, y después á la definitiva, por hallarse presentes el número de compromisarios que la ley exige para tomar acuerdo. Verificada la eleccion, que dió principio votando primero los cuatro Secretarios escrutadores, después los Diputados provinciales y compromisarios indistintamente, y por último, el Presidente, se procedió al escrutinio, que dió el resultado siguiente:

Para Senadores.

D. N. N. Votos.
D. N. N. Idem.
D. N. N. Idem.
D. N. N. Idem.

Siendo el número total de electores de la provincia entre compromisarios y Diputados provinciales (tantos), resulta que han tomado parte en la eleccion (tantos).

(Todas las dudas y reclamaciones que se susciten sobre el escrutinio se expresarán en este lugar, así como las resoluciones que sobre ellas dictase la mesa.)

Habiendo reunido los candidatos más de la mitad de los votos emitidos (no habiéndolos reunido alguno ó algunos, se procederá á segunda eleccion en los términos que prescribe el art. 157 de esta ley), el Sr. Presidente proclamó Senador

res por la provincia de... á D. N. N., D. N. N., D. N. N. y D. N. N., que han sido elegidos por mayoría absoluta de votos. Y en cumplimiento de la ley, firmamos este acta, sacando de ella las correspondientes copias para el Sr. Ministro de la Gobernacion y Sccs. Senadores nombrados, que les servirán de título para presentarse en la Secretaría del Senado, quedando esta original en el archivo de la Diputacion provincial. Una certificacion de este acta con toda la documentacion se remitirá al Senado dentro del término de ocho dias, cumpliendo con lo dispuesto en el art. 139 de la ley: de todo lo cual certificamos.

El Presidente, Vicepresidente de la Diputacion provincial, N. N.

El Secretario escrutador, N. N. El Secretario escrutador, N. N.

El Secretario escrutador, N. N. El Secretario escrutador, N. N.

(Las actas de nombramiento de mesa interina y definitiva, con toda la documentacion que se hubiera presentado, se archivarán en la Secretaría de la Diputacion provincial.)

DON FRANCISCO SERRANO Y DOMINGUEZ, REGENTE DEL REINO por la voluntad de las Cortes Soberanas; á todos los que las presentes vieren y entendieren, salud: Los Cortes Constituyentes de la Nacion española, en uso de su soberanía, decretan y sancionan lo siguiente:

LEY MUNICIPAL.

TÍTULO PRIMERO.

DE LOS TÉRMINOS MUNICIPALES Y DE SUS HABITANTES.

CAPITULO PRIMERO.

De los términos municipales y sus alteraciones.

Artículo 1.º Es Municipio la asociacion legal de todas las personas que residen en un término municipal.

Su representacion legal corresponde al Ayuntamiento. Art. 2.º Es término municipal el territorio á que se extiende la accion administrativa de un Ayuntamiento.

Son circunstancias precisas en todo término municipal: 1.º Que no baje de 2.000 el número de sus habitantes residentes.

2.º Que tenga ó se le pueda señalar un territorio proporcionado á su poblacion.

3.º Que pueda sufragar los gastos municipales obligatorios con los recursos que las leyes autorizan.

Subsistirán, sin embargo, los actuales términos municipales que tengan Ayuntamiento, aun cuando no reunan las circunstancias anteriores.

Art. 3.º Los términos municipales pueden ser alterados: 1.º Por agregacion total á uno ó varios términos colindantes.

2.º Por segregacion de parte de un término, bien sea para constituir por sí ó con otra ó otras porciones Municipio independiente, ó bien para agregarse á uno ó á varios de los términos colindantes.

Art. 4.º Procede la supresion de un Municipio y su agregacion á otro ó á varios de los colindantes: 1.º Cuando por carencia de recursos ó otros motivos fundados lo acuerden los Ayuntamientos y la mayoría de los vecinos de los Municipios interesados.

2.º Cuando por ensanche y desarrollo de edificaciones se confundan los cascos de los pueblos y no sea fácil determinar sus verdaderos limites.

Art. 5.º Procede la segregacion de parte de un término para agregarse á otros existentes cuando lo acuerde la mayoría de los vecinos de la porcion que haya de segregarse, y pueda tener efecto sin perjudicar los intereses legitimos del resto del Municipio ni hacerle perder las condiciones expresadas en el art. 2.º

La segregacion de parte de un término para constituir uno ó varios Municipios independientes por sí ó en union de otra ó otras porciones de otros términos colindantes, puede hacerse mediante acuerdo de la mayoría de los interesados y sin perjudicar intereses legitimos de otros pueblos, siempre que los nuevos términos que hayan de formarse reunan las condiciones expresadas en el art. 2.º

Art. 6.º En cualquiera de los casos de agregacion ó segregacion, los interesados señalarán las nuevas demarcaciones de terrenos y practicarán la division de bienes, aprovechamientos, usos públicos y créditos, sin perjuicio de los derechos de propiedad y servidumbres públicas y privadas existentes.

Art. 7.º Las Diputaciones provinciales resolverán los expedientes sobre creacion, segregacion y supresion de Municipios y términos.

Sus acuerdos serán ejecutivos cuando fueren adoptados de conformidad con los interesados.

En caso de disidencia la aprobacion será objeto de una ley.

Art. 8.º Todo término municipal forma parte de un partido judicial y de una provincia de la nacion, y no podrá pertenecer bajo ningun concepto á distintas jurisdicciones de un mismo orden.

Art. 9.º Para hacer pasar un término municipal de uno á otro partido se oirá á los Ayuntamientos del pueblo y de las cabezas de partido, á la Diputacion y al Gobernador y al Ministerio de Gracia y Justicia.

La resolucion del expediente corresponde al Ministerio de la Gobernacion, con audiencia del Consejo de Estado.

CAPITULO II.

De los habitantes de los términos municipales.

Art. 10. Los habitantes de un término municipal se dividen en residentes y transeúntes.

Los residentes se subdividen en vecinos y domiciliados.

Art. 11. Es vecino todo español emancipado que reside habitualmente en un término municipal y se halla inscrito con tal carácter en el padron del pueblo.

1. Llei Municipal de 20 d'agost de 1870. Publicada a la Gaceta de Madrid el 21 d'agost del mateix any.

La primera, la de 1823, ja parla d'alcaldes de barri que seran nomenats en cas de pobles amb més d'un nucli. A més, també diu que, en comptes d'alcaldes de barri, es poden anomenar ajudants de barri. Aquesta llei, a diferència de les que vindran, iguala les seves funcions i autoritats als alcaldes de municipi en l'àmbit del seu barri.

La llei municipal del 1845 és curiosament l'única que parla d'alcalde pedani, en comptes de barri. Diu que se n'haurà de nomenar un quan el districte d'un ajuntament es compongui de varies parròquies o pobles apartats entre si, on s'hi designarà un per cada una d'aquestes zones. Seran nomenats, sempre a proposta de l'alcalde, entre els electors d'aquella parròquia o poble i faran les funcions que els hi siguin designades per l'alcalde i assistiran a l'ajuntament quan es tractin temes del seu àmbit territorial.

La llei del 1870 és la més extensa, el text de la qual es manté a la llei de 1877, aquesta última vigent fins a la promulgació de la del 1935.

Text de la llei municipal de 1870:

Art. 35. ".....Los barrios de cada distrito serán próximamente iguales en poblacion, y cada barrio quedará comprendido en un solo distrito. Todo arrabal separado del casco de la poblacion, así como cualquiera otra parte del término municipal apartado del mismo casco, ha de constituir barrio, sea la que fuere su poblacion. En cada barrio habrá un Alcalde del mismo, elegido por el Ayuntamiento de entre los vecinos que tengan su residencia fija en la demarcacion..."

Art. 36. Los términos municipales se dividirán en tantos colegios electorales como el Ayuntamiento crea conveniente, con tal que no sean menos que el número de Alcaldes y Tenientes, y que un mismo colegio no forme parte de diferentes distritos. El Ayuntamiento podrá dividir los colegios en tantas secciones como sean necesarias para facilitar la libre emision del sufragio..."

Art. 54. En la segunda sesión el Ayuntamiento procederá á la eleccion de los Alcaldes de barrio, la cual se hará individualmente por papeletas, en que cada Concejal escribirá una de las palabras si ó no. Caso de ser desechados algunos nombres, el Alcalde y los Tenientes se reunirán en junta el mismo dia para proponer nuevos candidatos, á cuya eleccion definitiva se procederá en la inmediata tercera sesión. Los elegidos desempeñarán el cargo de Alcaldes de barrio hasta que en la próxima renovacion de Ayuntamiento se les nombren sucesores.

Art. 58. ".....El Alcalde, los Tenientes y los Alcaldes de barrio usarán, como simbolo de su Autoridad, las insignias que el reglamento determine....."

Art. 108. Donde sólo hubiera un Teniente, el Alcalde y el Teniente tendrán cada uno á su cargo uno de los distritos en que se haya dividido el término municipal. Donde hubiera más de un Teniente, los distritos se dividirán sólo entre los Tenientes.

Art. 111. Los Alcaldes de barrio no pueden ausentarse nunca de su cargo sin licencia del Teniente Alcalde de su distrito, quien designará persona que los reemplace durante su ausencia, y dará además cuenta al Alcalde y al Ayuntamiento.

2. Arxiu Municipal de Pala-folls. Actes del Ple Municipal 1872-1924. Unitats d'instal·lació 857-860.

3. Arxiu Municipal de Pala-folls. Llibre d'actes 6. 19-9-1920. Unitat d'instal·lació 860.

4. Arxiu Municipal de Pala-folls. Llibre d'actes 8. 30-3-1924. Unitat d'instal·lació 860.

ELS ALCALDES DE BARRI A PALAFOLLS

Primer de tot, cal destacar que és una figura que ha quedat totalment oblidada de la nostra memòria col·lectiva i les dades que tenim són fruit únicament de la informació conservada a l'arxiu municipal.

Les dades dels nostres alcaldes de barri comprenen el període de 1872 a 1924². Totes elles estan recollides a les actes dels plens municipals i cap altre document ens aporta cap més informació a dia d'avui. Tot i no haver-se aplicat mai la llei de 1924, anomenada Estatut Municipal, a Palafolls es deixen de nomenar alcaldes de barri ja aquell any. Si bé sabem els últims, no sabem quins foren els primers. L'any 1872 és el primer del qual conservem les actes dels plens, per tant, com que és l'única font d'on podem treure'n informació, és la data que podem presentar a dia d'avui.

La informació que tenim és molt escadussera i la documentació només ens parla dels nomenaments i destitucions a l'entrada o cessament de l'alcalde de Palafolls del moment. Cap més dada, ni les seves atribucions, ni assistències a actes, ni a plens de l'Ajuntament, ni intervencions. Tan sols, al setembre de 1920, trobem el testimoni de l'alcalde de barri més el del síndic regidor, que donaven fe, davant la Junta de Reclutament, de la solemnitat de pobresa del pare del mosso Joan Serra Ribas, amb la finalitat d'aconseguir quedar exclòs del servei militar³.

A l'entrada d'un nou alcalde es nomenaven els alcaldes de barri per a cada veïnat. En el cas de Palafolls coincidirà quasi sempre amb el dia següent de la investidura del nou alcalde. La llei parlava d'elecció dels candidats per votació dels regidors, però a Palafolls no ens consta cap votació i, a les actes, només s'esmenta el nomenament directament. Entenem que el càrrec anava destinat a una persona de confiança de l'alcalde de Palafolls, doncs quan

es mantenen els regidors i només canvia l'alcalde per algun motiu, els alcaldes de barri també són substituïts.

Els primers anys documentats hi haurà tres alcaldes de barri, un per Sant Genís, un per les Ferreries i un per Vallplana amb Casanons. Aquests dos últims quedaran integrats més endavant als altres dos, Vallplana a Sant Genís i Casanons a les Ferreries.

En desconexim els motius però en dues ocasions només s'elegirà un alcalde de barri per tot el municipi, al 1916 i 1918, possiblement perquè en aquell moment tot el municipi era un sol districte electoral.

El trenta de març de 1924⁴, en plena dictadura de Primo de Rivera, seran elegits els últims alcaldes de barri: per les Ferreries, Francisco Reus Roura i per Sant Genís, Joan Carbó Perpiña. A l'acta de nomenament es fa constar, curiosament, els seus mèrits; “por ser personas honorables y de prestigio y constantes en las instituciones de la Pàtria “, personatges lleials al consistori del moment i, ahora, reflex de la convulsa política dels anys 20 i 30.

Caldria puntualitzar però que l'alcalde de barr no s'ha de confondre amb la tradició genissenca d'anomenar popularment a un regidor veí del veïnat, alcalde de Sant Genís, que, en aquest cas, sí que la memòria popular en guarda testimoni. Aquesta tradició, que es va mantenir durant la primera meitat del segle XX, es donava quan l'alcalde de Palafolls era del veïnat de les Ferreries.

ALCALDES DE BARRI DE VALLPLANA I CASANONS

Jaume Prats Forts. Alcalde de barri de 4-2-1872 a 30-8-1873. Regidor el 1874. Conegut com en Tortós, ja que fou masover de can Tortós de Casanons. Nascut el 1822.

Francesc Plana Urpí. Alcalde de barri de 31-8-1873 al 1876. Nascut el 1840 a can Martí de Vallplana, del qual va ser el propietari i hi va viure sempre.

ALCALDES DE BARRI DE LES FERRERIES

Genís Alsina Bigas. Alcalde de barri de 4-2-1872 a 30-8-1873. Regidor síndic durant el període de 1877-1879. Nascut el 1826 a l'actual carrer Passada a la casa anomenada can Dalmau o can Tortós. Pagès.

Esteve Perpiña Crosas. Alcalde de barri de 31-8-1873 a 1876. Regidor del 1883 al 1888. Nascut a l'actual carrer Major a la casa coneguda com can Betes el 1825. Pagès.

Juan Grimal Moner. Alcalde de barri de 4-3-1888 a 4-1-1890. Dipositari dels fons municipals el 1872. Nascut a la plaça Major el 1836 a la casa coneguda posteriorment com cal Fuster. Actualment aquesta casa forma part de l'edifici consistorial. Pagès.

Jaume Safont Safont. Alcalde de barri de 5-1-1890 a 4-7-1891. Va viure i va ser propietari de la casa de la plaça Major coneguda posteriorment com can Gassiva. Nascut el 1843.

Francesc Reus Roura. Alcalde de barri en cinc ocasions, una de 5-7-1891 fins a data desconeguda, dues de 4-7-1897 a 1-6-1902, altra de 4-4-1920 a 1-4-1922, i de 30-3-1924 a 14-6-1924. Regidor del 1904 a 1906. Nascut a Arbúcies el 1853. Va viure a Palafolls a la casa

de la plaça Major coneguda posteriorment com ca la Rita. Pagès.

Francesc Mateu Comas. Alcalde de barri de 3-1-1904 a 6-1-1906 i de 2-1-1918 a 3-4-1920. Alcalde de Palafolls de 1920 al 1922. Regidor del 1924 a 1929. Nascut al carrer Major el 1872 a la casa coneguda com can Mateu o can Francesc. Dedicat al comerç.

Josep Ribas Bonet. Alcalde de barri de 7-1-1906 a 3-7-1909. Nascut al carrer del Mig, ara Pi i Margall, a la casa coneguda com ca l'Hospitaler el 1850. Pagès.

Genís Ribot Tortós. Alcalde de barri durant dos mandats de 4-7-1909 a 1-1-1912. Va néixer a la masia de can Batlle l'any 1867, on hi va viure com a masover, igual que els seus pares. Pagès.

Carlos Gili Huellas. Alcalde de barri de 2-1-1912 a 1-1-1914. Va viure a la plaça Major a la casa coneguda posteriorment com can Quim.

Josep Roura Gili. Alcalde de barri durant dos mandats de 2-1-1914 a 1-1-1918. Alcalde de Palafolls del 2-1-1918 al 3-4-1920. Regidor del 1899 al 1909. Va viure i va néixer a la plaça Major a la casa coneguda com can Roura el 1863, on hi regentava una ferreria.

Juan Martori Parés. Alcalde de barri de 2-4-1922 a 29-3-1924. Va néixer a la masia de can Jordà el 1871, on el seus pares estaven de masovers. Entre el 1910 i 1930 va viure, ja de gran, a l'actual carrer Major, a la casa coneguda com can Freixes. Pagès.

ALCALDES DE BARRI DE SANT GENÍS

Pau Torrent Estiu. Alcalde de barri del 4-2-1872 a 30-8-1873. Nascut a Can Daniel el 1813, del qual fou el propietari i va ser la residència habitual. Pagès.

Pau Martí Macià. Alcalde de barri del 31-8-1873 a 3-?-1876, i del 4-3-1888 a 4-1-1890. Nascut el 1834 a la casa de la plaça de Sant Genís coneguda llavors com cal Ferrer. Ferrer com el seu pare de qui en va heretar la casa i ferreria.

Pau Carbó Freixas. Alcalde de barri del 5-1-1890 a 4-7-1891. Nascut el 1835 al carrer Nou de Sant Genís a la casa coneguda posteriorment com cal Groc el 1835, de la qual va ser el propietari i on hi va viure sempre. Pagès.

Josep Torrent. Salichs. Alcalde de barri del 5-7-1891 a 3-?-?. Nascut el 1853 a la masia de can Daniel on hi va viure com a propietari. Pagès.

Juan Gibert Alsina. Alcalde de barri del 4-7-1897 a 1-7-1899 i del 2-1-1914 a 1-2-1916. Regidor del 1904 al 1909. Nascut el 1862 a la masia de can Gibert de la qual va ser propietari i on hi va viure. Pagès.

Pere Sala Subirana. Alcalde de barri del 2-7-1899 a 1-6-1902 i del 3-1-1904 a 3-7-1909. Regidor del 1883 a 1887. Nascut a Gacerans a la masia de can Palet de Baix el 1853. Casat a Sant Genís amb la pubilla de can Reig, on hi va viure fins la seva mort al 1909. Pagès i flabiolaire.

Joaquim Torrent Castellà. Alcalde de barri del 4-7-1909 a 1-1-1912. Nascut el 1855 al carrer Nou de Sant Genís, número 33. Va viure a la casa natal durant la primera infància, de més gran es traslladà a la casa dels seus avis al carrer Sant Genís, coneguda com ca la Candita, on avui hi ha una plaça i una zona d'aparcament en bateria.

4.02.1872 | 30.08.1873

- Ramon Ruhí Ribas
- Genís Alsina Bigas
- Pau Torrent Estiu
- Jaume Prats Forts

1875

22.03.1874 | 1876

- Ramon Ruhí Ribas
- Esteve Perpiña Crosas
- Pau Martí Macià
- Francesc Plana Urpí

31.8.1873 | 21.03.1874

- Pau Comas Turró
- Esteve Perpiña Crosas
- Pau Martí Macià
- Francesc Plana Urpí

1876 | 1877

- Pau Estiu Vila

1877 | 30.02.1877

- Damià Puig Fornaguera

1.07.1879 | —

- Pau Reixach Creus

1880

1.03.1877 | 30.06.1879

- Antoni Roure Comas

1885

1886 | 1888

- Pau Reixach Creus

1888 | 3.03.1888

- Joan Planas Planxart

4.03.1888 | 4.01.1890

- Damià Puig Fornaguera
- Joan Grimal Moner
- Pau Martí Macià

1890

5.01.1890 | 4.07.1891

- Damià Puig Fornaguera
- Jaume Safont Safont
- Pau Carbó Freixas

5.07.1891 | —

- Josep Alsina Cambrerol
- Francesc Reus Roura
- Josep Torrent Salichs

1895

4.07.1897 | 1.07.1899

- Damià Puig Fornaguera
- Francesc Reus Roura
- Joan Gibert Alsina

2.07.1899 | 01.06.1902

- Damià Puig Fornaguera
- Francesc Reus Roura
- Pere Sala Subirana

1900

3.01.1904 | 6.01.1906

- Damià Puig Fornaguera
- Francesc Mateu Comas
- Pere Sala Subirana

2.06.1902 | 2.01.1904

- Damià Puig Fornaguera

1905

7-1-1906 | 3-7-1909

- Damià Puig Fornaguera
- Josep Ribas Bonet
- Pere Sala Subirana

4.07.1909 | 31.12.1909
1.01.1910 | 1.01.1912

- Joan Moner Alsina
- Genís Ribot Tortós
- Joaquim Torrent Castellà

1910

2.01.1912 | 1.01.1914

- Damià Puig Fornaguera
- Carlos Gili Huellas
- Josep Caballer Vila

2.01.1914 | 1.02.1916

- Damià Puig Fornaguera
- Josep Roura Gili
- Joan Gibert Alsina

2.02.1916 | 1.01.1918

- Joan Moner Alsina
- Josep Roura Gili

1915

2.01.1918 | 3.04.1920

- Josep Roura Gili
- Francesc Mateu Comas

1920

4.04.1920 | 1.04.1922

- Francesc Mateu Comas
- Francesc Reus Roura
- Joan Salichs Alsina

2.04.1922 | 29.03.1924

- Joan Moner Alsina
- Joan Martori Parés
- Joan Salichs Alsina
- Narcís Puig Comas
- Francesc Reus Roura
- Joan Carbó Perpiña

1925

30.03.1924 | 14.06.1924

- Narcís Puig Comas
- Francesc Reus Roura
- Joan Carbó Perpiña

Pere Sala Subirana.

La primer vegada que podem documentar aquest fet coincideix amb l'elecció dels últims alcaldes de barri, quan l'alcalde de Palafolls, Narcís Puig, que resideix a les Ferreries, delega al tinent alcalde Joan Alsina Rabassa, veí de Sant Genís, les atribucions d'alcalde al seu veïnat. Aquesta fórmula ja estava contemplada a l'article 108 de la llei de 1877, transcrita anteriorment, però no en tenim constància que s'hagués aplicat abans. La llei donava les funcions d'alcalde al tinent per als afers del seu veïnat, per això diem d'una tradició doncs era anomenat popularment alcalde de Sant Genís. Curiosament, coincideix la seva aparició en el moment que es deixaven de nomenar els alcaldes de barri.

Tant sols una vegada es donarà al revés, quan el quinze de juny d'aquell mateix any, l'alcalde Puig plega per malaltia i serà nomenat alcalde Joan Alsina i es designarà com a tinent alcalde Martí Roure, veí de les Ferreries, amb les atribucions d'alcalde al seu barri.

Del llarg llistat d'alcaldes de barri veiem que alguns d'ells repeteixen en diverses ocasions del seu càrrec,

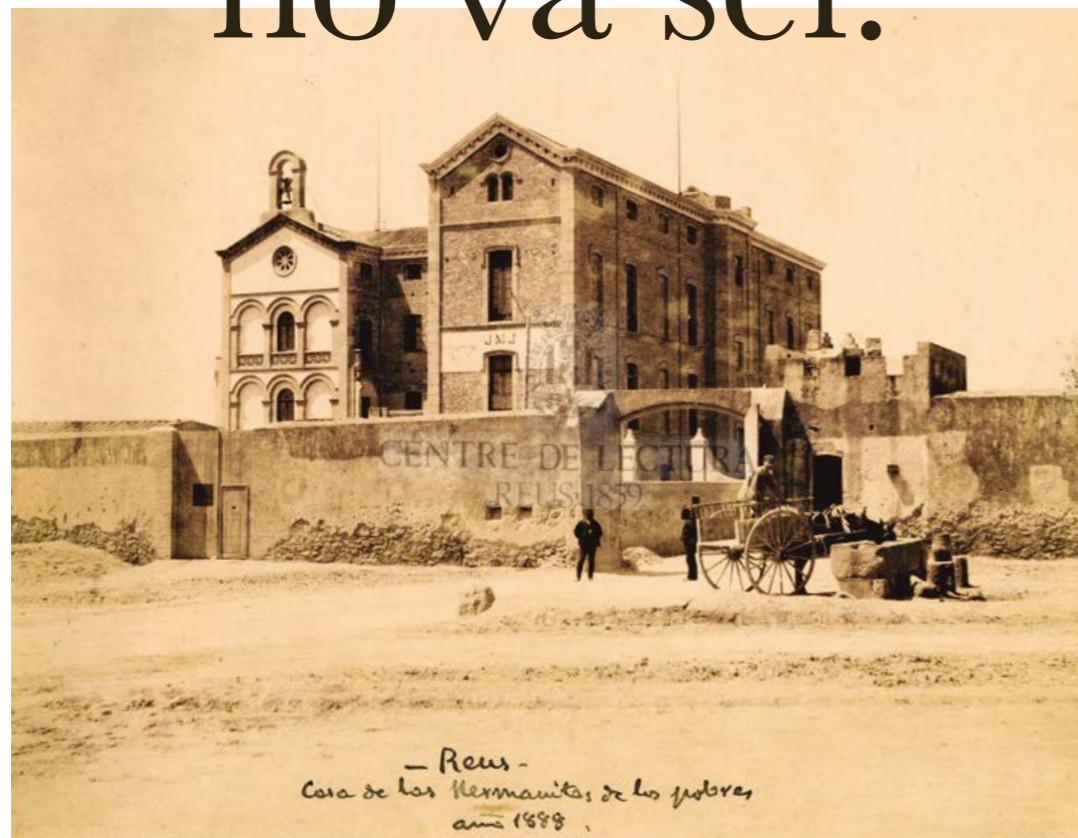
i alhora s'alternen amb càrrecs electes. Com el cas del Francesc Reus; cinc vegades nomenat alcalde de barri, més una vegada, entre mandats de barri, elegit regidor, que es mantingué en càrrecs des de el 1891 al 1924. O el cas del Francesc Mateu, dues ocasions alcalde de barri, alcalde de Palafolls el 1920 i regidor en diverses ocasions fins al 1935. El Pere Sala nomenat alcalde de barri tres vegades sempre pel mateix alcalde, el Damià Puig. I també el Josep Roure, que es mantingué des del 1899 al 1924 en cotes de poder, alternant alcaldies de barri, regidories i alcaldia de Palafolls.

Aquets exemples ens porten a afirmar que l'alcalde de barri era una part més de la quota del poder municipal controlat per oligarquies locals, els quals comptaven amb tota la seva confiança dels alcaldes. La manca d'informació no ens permet saber quines eren les seves atribucions i, per tant, la seva quota justa de poder dins de les oligarquies de les quals eren membres afins.

Quatre autoritats amb vara. D'esquerra a dreta, Salvador Matas, Lluís Puig (alcalde) Elies Biel i Francisco Matas, i en primer pla Joaquim Sadurní (agutzil). Autor desconegut. Entre 1961-1970. Fons família Sadurní.

L'església de Santa Maria... que al final no va ser.

Martínez, Miquel, Germanetes dels Pobres de Reus, de Sebastià Cabot.
Biblioteca Digital del Centre de Lectura de Reus.

1. Memoria explicativa del proyecto de la iglesia que los fieles del barrio de las Ferrerías del pueblo de Palafolls desean construir en el mismo. 28 d'octubre de 1864. Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.
2. Acta de la Junta General de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, de 6 de novembre de 1864. Llibre d'Actes de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi. 1856-1871.

A principis de l'any 1864, el reputat arquitecte reusenc Sebastià Cabot va rebre un encàrrec molt especial, però que no acabaria complint. Un grup de prohoms de Palafolls, una vila que Cabot segur que no havia sentit a parlar mai, li encarregava el disseny i planificació d'una església al veïnat de Les Ferreries.

A mitjans del segle XIX, aquest veïnat anava agafant rellevància en detriment del nucli principal de Sant Genís i ja comptava amb uns 155 veïns.

Tot i això, per a qualsevol celebració religiosa, els feligresos — llavors pràcticament tothom — havien d'anar fins a la parròquia de Sant Genís. Eren més de tres quilòmetres a caminar cada diumenge per anar a missa. Un llarg camí que obligava a estar a expenses del temps — fred i pluja a l'hivern i calor sufocant a l'estiu — i, sobretot, obligava a perdre molta estona de feina al camp per anar i tornar de missa.

Davant d'aquestes dificultats el grup més nodrit del poble va decidir que calia una parròquia pròpia a les Ferreries i va decidir crear una comissió que d'entrada recolliria els diners i donacions per poder construir un nou temple, però també buscava l'arquitecte encarregat de plantejar la nova església de Palafolls.

Cabot rep l'encàrrec amb 51 anys. Ja havia fet projectes importants com l'exemple de ciutats com Igualada, Tortosa o Reus, i alguna que altra església com la de Sant Joan de Mediona i agafa aquest projecte

a Palafolls, sabent que no en trauria gaires diners.

Després d'uns mesos de treball, l'arquitecte presentà el projecte a l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona¹, que actuava llavors com a autoritat que aprovava els projectes, plànols i regulava les construccions i normes.

A l'escrit de presentació del projecte, que veu la llum per primera vegada, Cabot explica que el poble ha “hagut de lluitar contra moltes dificultats, doncs amb prou feines disposa d'un sol fèrtil, fàbriques o altres coses que li proporcionin riquesa”. Destaca que els palafollencs són “poc acomodats”, però han aconseguit recollir una petita suma de diners per construir l'església al veïnat. El mateix Cabot parla que amb els pocs diners en prou feina donarà per una “capella rural, adoptant una construcció senzilla” per economitza despeses.

Certament aquestes frases ja denoten que l'arquitecte no tenia moltes ganes de fer el nou temple palafollenc, segurament pels pocs diners que hi havia pel mig. Una passió que es reflecteix en el projecte que va presentar a l'Acadèmia. Tant és així que la resposta de l'autoritat va ser contundent.

MINISTERIO DE FOMENTO

REALES DECRETOS

Atendiendo á las circunstancias que concurren en D. Francisco García de Bonilla, Vengo en nombrarle Comisario de Agricultura, Industria y Comercio de la provincia de Segovia. Dado en Palacio á dos de Enero de mil ochocientos ochenta y seis.

MARIA CRISTINA

El Ministro de Fomento, Eugenio Montero Rios.

Conformándose con lo propuesto por el Ministro de Fomento,

Vengo en decretar lo siguiente:

Se aprueba el proyecto formado por el Arquitecto D. Sebastián Cabot para el ensanche de la ciudad de Tortosa en las zonas llamadas del Temple y de Remolinos, que realizará su Ayuntamiento con sujeción á las prescripciones de la ley de 22 de Diciembre de 1876, del reglamento de 19 de Febrero de 1877 y á las particulares que se le comuniquen al efecto. Dado en Palacio á dos de Enero de mil ochocientos ochenta y seis.

MARIA CRISTINA

El Ministro de Fomento, Eugenio Montero Rios.

MINISTERIO DE LA GOBERNACION

REAL ORDEN

Pasado á informe de la Sección de Gobernación del Consejo de Estado el expediente relativo á la suspensión del Ayuntamiento de Carreño, que fué decretada por V. S., dicho alto Cuerpo ha emitido con fecha 18 de Diciembre último el siguiente dictamen:

«Excmo. Sr.: La Sección ha examinado el expediente de suspensión del Ayuntamiento de Carreño, decretada por el Gobernador de Oviedo.

Aparte de varios hechos, ocurridos todos antes del día 1.º de Julio último en que se constituyó el actual Ayuntamiento, resulta de los antecedentes que éste ha omitido la celebración de muchas sesiones ordinarias: que la mayoría de sus individuos protestaron contra el nombramiento de Alcalde hecho por el Gobierno de S. M., por no hallarse comprendido el pueblo, á juicio de los autores de la protesta, en la excepción del art. 49 de la ley: que no se han celebrado los arcos mensuales de fondos necesarios para comprobar la situación económica del Municipio y asegurar la pureza de su administración: que no se han publicado trimestralmente los estados relativos al movimiento de caudales: que se adeudan diferentes cantidades á los empleados del Ayuntamiento por el no pago de sus haberes, y á la Superioridad por no haber satisfecho tampoco el importe del contingente provincial; y que los Concejales se han negado á permanecer en el salón de sesiones mientras se celebraba alguna de éstas, á pesar de las órdenes del Presidente para que no se marchasen.

El conjunto de los anteriores hechos revela que la administración del pueblo de Carreño se halla hondamente perturbada; y aun cuando esta sola consideración no sería bastante para justificar la severa medida adoptada por el Gobernador de Oviedo, se halla el correctivo suficientemente motivado por las omisiones en que los Concejales han incurrido, negando su activa cooperación á la buena gestión de la hacienda municipal y autorizando con su apatía las más censurables trasgresiones.

Dados estos antecedentes, basta recordar el texto de los artículos 180, 183 y 189 de la ley municipal y la jurisprudencia á su tenor establecida para comprender que el castigo impuesto á las Concejales de Carreño está en su lugar, y que el Gobernador al acordarlo ha usado discretamente de las facultades que la ley le reconoce; pero como alguno de los hechos reseñados podrían constituir delito de desobediencia, la Sección opina que debe confirmarse la suspensión de que se trata y pasar los antecedentes á los Tribunales de justicia.»

Visto el anterior informe y el expediente á que el mismo se refiere:

Y considerando que de las diligencias practicadas por los delegados nombrados por el Gobernador de la provincia de Oviedo en 23 de Agosto y 2 de Noviembre del año de 1883 para girar visitas de inspección al Ayuntamiento de Carreño, y de las actas unidas á las indicadas diligencias, aparece que se han imputado á la corporación municipal constituida en 1.º de Julio del citado año faltas en la administración de los intereses que le estaban encomendados cometidas durante el tiempo transcurrido desde 1.º de Julio de 1883 á la misma fecha del año de 1885,

siendo así que tales faltas sólo pueden constituir cargos contra los individuos que formaron el Ayuntamiento en el expresado bienio:

Considerando que las de que únicamente pudieran ser actualmente responsables los individuos que han sido suspendidos en sus funciones se refieren á la protesta que algunos Concejales presentaron contra el nombramiento de Alcalde por estimar que el pueblo no se hallaba comprendido en la excepción del art. 49 de la ley: á la falta de celebración de algunas sesiones ordinarias ó informalidad con que se llevaban las actas: á que habiéndose terminado el contrato hecho con el Recaudador Depositario en 30 de Junio no se había dictado acuerdo para la prórroga del mismo, ó para darle por terminado, y que la corporación no había examinado las cuentas presentadas por el Depositario correspondientes á los años de 1882-83 y 83-84: á que no se habían verificado los arcos de Julio y Agosto ni aprobado el presupuesto del ejercicio actual: á que no estaban satisfechos los haberes correspondientes á los empleados municipales en los meses de Setiembre y Octubre, ni se habían entregado los gastos carcelarios de 1884-85: á que no resultan libros de multas ni noticia de los valores equivalentes al caudal de Propios, existiendo un comisionado para cobrar los descubiertos por cédulas personales; y por último, á los antagonismos entre el Alcalde y los Regidores:

Considerando que las faltas administrativas indicadas determinan diferentes responsabilidades, cuales son la de los Concejales que protestaron del nombramiento de Alcalde acordado por Real orden, cuya protesta pudo suponer desobediencia á resoluciones superiores: la del Alcalde, en cuanto no corrigió por los medios que la ley le concede la falta de asistencia de los Regidores á las sesiones ordinarias: la de la misma Autoridad, al tener en descubierto el pago de las atenciones carcelarias y las de los sueldos de los empleados municipales: la del citado Alcalde, por no haber puesto á examen y aprobación del Ayuntamiento la prórroga ó terminación del contrato verificado con el Recaudador Depositario de fondos, examen de cuentas y presupuesto del año corriente, responsabilidad que deberá alcanzar á los Concejales si han presentado obstáculo para acordar sobre puntos tan esenciales de la administración municipal: la de la expresada Autoridad y Depositario de la corporación, por no haberse practicado los arcos correspondientes, ni dar noticia exacta de la existencia de valores del caudal de Propios; y por último, la del Secretario del Ayuntamiento, por no llevar con las formalidades debidas las actas de sesiones y acuerdos de los Concejales:

Considerando que de las faltas producidas por la abandonada gestión del bienio de 1883 á 1885 deben ser separadamente responsables los Regidores que constituyeron la corporación municipal en la citada época;

Y considerando que de los actos cometidos por unos y otros Concejales puede resultar, además del cargo de desobediencia antes indicado, otros que constituyan responsabilidades de carácter grave, acerca de las cuales deban de conocer los Tribunales ordinarios;

S. M. la REINA (Q. D. G.), Regente del Reino, oída la Sección de Gobernación del Consejo de Estado, se ha servido declarar que no ha sido procedente la suspensión impuesta por el Gobernador de Oviedo á la totalidad de los individuos que actualmente forman el Ayuntamiento de Carreño, y que se remitan las diligencias instruidas á la mencionada Autoridad para que sin dilación las continúe y amplíe, resolviendo acerca de las responsabilidades correspondientes á cada uno de los individuos de dicha corporación, según las funciones y actos en que ha intervenido, y remitiéndose al tanto de culpa á los Tribunales ordinarios respecto de los hechos que puedan constituir delito.

De Real orden lo digo V. S. para su conocimiento y demás efectos, con devolución del expediente de referencia. Dios guarde á V. S. muchos años. Madrid 8 de Enero de 1886.

GONZALEZ

Sr. Gobernador de la provincia de Oviedo.

MINISTERIO DE FOMENTO

REAL ORDEN

Hmo. Sr: Las tristes circunstancias por que atraviesan algunas provincias, la necesidad de proporcionar trabajo á las clases jornaleras, y la de facilitar al propio tiempo toda clase de comunicaciones en beneficio de la industria y del comercio, exigen que se dé un vigoroso impulso al desarrollo de las obras públicas, ya prosiguiendo las comenzadas y venciendo cualquier obstáculo que á su marcha se oponga, ya emprendiendo otras nuevas cuyos proyectos se hallen aprobados ó se estudien con toda brevedad.

Para llenar los indicados fines se hace necesario que

todos los funcionarios encargados de este servicio esfuercen el cumplimiento de sus deberes, y cooperen, sin excusar trabajos, por extraordinarios que sean, al pensamiento del Gobierno.

Al efecto, S. M. la REINA (Q. D. G.), Regente del Reino, se ha servido disponer que por esa Dirección general se prevenga á los Ingenieros Jefes de los diversos servicios que, por sí y por medio de los Ingenieros y subalternos que se hallan á sus órdenes, impulsen la ejecución de las obras pendientes, removiendo todo obstáculo, aplicando rigurosamente las condiciones de los contratos en cuanto al desarrollo de las obras, y que al propio tiempo se lleven á cabo ó terminen los estudios que les están encomendados; debiendo V. I. adoptar las medidas que estime necesarias para asegurarse del cumplimiento de esta orden y para exigir en su caso la más estrecha responsabilidad, si, como no es de esperar, no se desplegara el exquisito celo que hoy más que nunca debe exigirse.

De Real orden lo digo á V. I. para su conocimiento y fines correspondientes. Dios guarde á V. I. muchos años. Madrid 2 de Enero de 1886.

MONTERO RIOS

Sr. Director general de Obras públicas.

ADMINISTRACION CENTRAL

MINISTERIO DE GRACIA Y JUSTICIA

Dirección general de los Registros civil y de la propiedad y del Notariado.

Hmo. Sr.: En el recurso gubernativo interpuesto por el Notario de Lérida D. Pedro Esteban y Sala contra la negativa del Registrador de la propiedad de dicho partido á inscribir una escritura de cancelación de hipotecas pendiente en este Centro en virtud de aposeción del referido Notario:

Resultando que en la ciudad de Lérida, á 12 de Julio de 1884, y autorizada por el Notario recurrente, otorgó una escritura D. Ramón Banares y Balda, natural y vecino de Tamarit, en el Reino de Aragón, mayor de edad, con arreglo al fuero del mismo Reino, cancelando una hipoteca por haber recibido del deudor D. Jaime Morera y Jover el importe de la obligación asegurada:

Resultando que presentado ese documento en el Registro de Lérida el día 28 del citado mes, negóse á inscribirlo el Registrador, por aparecer en los libros de su oficina que el 29 de Abril de 1883 tenía el otorgante Ramón Banares 23 años, y no acreditarse bajo la fe del Notario autorizante que dicho interesado sea mayor de edad con arreglo á la legislación general de España:

Resultando que el Notario D. Pedro Esteban recurrió gubernativamente contra la calificación mencionada y pidió se dejase sin efecto, fundado en que la ley personal de cada individuo es la del país de que es natural ó súbdito, y por ella se rige su capacidad civil, cualquiera que sea el punto de su residencia; que esta doctrina ha sido sancionada por los Reales Decretos de 10 de Octubre de 1851 y 17 de Noviembre de 1859, y reconocida por la exposición de motivos que precede á la ley Hipotecaria; que no cabe duda de que las leyes que regulan la edad competente para la capacidad de enajenar bienes inmuebles atienden pura y exclusivamente á la persona y á cuantas condiciones de localidad pueden tener influencia en el mayor ó menor desarrollo físico ó intelectual, y que es evidente la necesidad de tener presentes los preceptos del derecho internacional privado para resolver los conflictos á que pueden dar lugar las diversas legislaciones civiles que existen en la Península, preceptos que, aplicados á la cuestión presente, dan plena eficacia á un contrato otorgado por un aragonés casado y mayor de 20 años, siendo así que á esta edad otorgan la plenitud de los derechos civiles los fueros de Aragón de 1504 y 1855:

Resultando que oído el Registrador de Lérida afirmó que al redactar su nota tuvo presentes las consideraciones que siguen: que á tener del principio locus regit actum, el lugar en que han de ejercitarse las acciones sirve para marcar los requisitos que ese mismo ejercicio exige; que en caso de contradicción entre los estatutos, el personal y el formal están superpuestos al real, sobre todo tratándose de bienes inmuebles; que la conclusión sentada en la nota está conforme con la opinión de una autoridad respetable, la del Sr. Gómez de la Serna; y por último, que el Real Decreto de 17 de Octubre de 1851 es una regla para el derecho internacional y no una norma para el derecho civil, y si guarda la analogía que pretende el recurrente sólo pueden declararla los Tribunales de justicia:

Resultando que el Juez declaró inscribible el documento, entre otras razones, porque si bien los Reales Decretos que el recurrente cita no son aplicables á la cuestión actual por tratar de extranjeros, no cabe desconocer que la ley personal de cada individuo es la del país á que pertenece, y le sigue donde quiera que se traslade, según tiene declarado el Tribunal Supremo en sentencia de 27 de Noviembre de 1858:

Resultando que el Presidente de la Audiencia revocó el auto de que se ha hecho mérito y confirmó la calificación del Registrador de la propiedad de Lérida por considerar: que la escritura en cuestión no se refiere á acto alguno que tenga conexión con el estado civil del otorgante Banares, y si al único objeto de cancelar una hipoteca impuesta sobre una casa de Lérida, por lo cual es indudable que debió ajustarse el documento á las leyes que rigen en el lugar en que radica el inmueble, y de ningún modo á las de nacionalidad ó domicilio del otorgante:

Visto el fuero de Aragón de 1504:

Vista la sentencia de 27 de Noviembre de 1858. Considerando que con arreglo al fuero de Aragón, la menor edad termina á los 20 años, y el aragonés que los tiene cumplidos, goza de plena capacidad jurídica para contratar y obligarse:

Considerando que la diversidad de legislaciones vigentes en España puede dar lugar á problemas semejantes á los que resuelve el Derecho internacional privado, de donde se infiere que los principios de éste deben tenerse en cuenta al resolver los conflictos que nacen de aquellas, sin más diferencia que la de exigir los conflictos de nación á nación una exacta determinación del límite adonde llega la jurisdicción del Soberano so-

A la junta del 6 de noviembre de 1864, la secció d'arquitectura reunida a Barcelona per valorar el projecte de Cabot, entre d'altres, va desestimar el projecte². Segons l'acta de la valoració el projecte no té dades suficients ni segueix les preinscripcions establertes a l'hora de presentar projectes. Expliquen que manca els alçats i la traça horitzontal. Però són les últimes frases les més demolidores: "ni apareix una construcció intel·ligible ni una molduració entesa, així com s'adverteix a la façana un pensament inadmissible no només des del punt de vista artístic, sinó també sota el punt de vista de construcció del frontó que corona el cos central de l'església. En resum; la secció d'arquitectura no hi trobava ni solta ni volta al projecte presentat per Cabot la tardor del 1864.

La proposta de Cabot s'acompanyava d'uns dibuixos i plànols que de moment no hem trobat, però si que explica com hauria de ser l'església de Les Ferreries.

La proposta preveia una església de 18 metres d'ample i 34 de llarg, dedicada al "naixement de la mare del redemptor" i que seria molt austera.

Un dels elements principals previstos per Cabot és el cambril amb una imatge de la Verge, sobre la sagristia, que es comunicarà amb l'altar major amb dues portes simètriques disposades una a cada banda.

El cambril seria de 10 metres de llarg i 3.7 d'ample, suficient segons Cabot, per satisfer les necessitats d'un poble petit com Palafolls.

El projecte preveia només un campanar, que es col·locaria allà on es pogués aprofitar per encabir-hi l'escala del cor.

La veritat és que la proposta del reusenc no diu gaire cosa més, a falta de trobar els dibuixos. Només explicita que s'adoptarà un estil grecoromà amb coses "senzilles i econòmiques, ja que aquesta arquitectura és la més agradable a la vista i la més usada en edificis religiosos".

Finalment el projecte d'església de Cabot, va acabar aquí. El fulminant dictamen de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, va fer que la comissió encarregada de promoure l'església de Palafolls, amb els principals

regidors de l'època, acabés contactant amb un altre arquitecte, de gran prestigi i maresmenc, que sí va acabar redactant el projecte del nou temple tan sols quatre mesos després de l'intent de Cabot. En el proper número us explicarem qui fou aquest nou arquitecte i el seu projecte que es començaria a fer el 1865, avui fa 155 anys (ja us avancem que es va començar a fer, però tampoc seria el de l'església definitiva).

Tot i no fer-se, hi ha moltes similituds entre el que proposava el reusenc i el que finalment es va acabar construint, o no?

PREMIS 2020 III MEMORIAL DANIEL LÓPEZ TREBALLS DE RECERCA

Els premiats i el jurat dels Treballs de Recerca, a l'acte de lliurament dels premis al Teatre de Palafolls el 10 de juliol de 2020.

El Treball de Recerca és aquella activitat de caràcter obligatori que ha de realitzar tot l'alumnat de batxillerat. És una tasca d'investigació a partir de la modalitat d'estudis escollida en cada cas pels estudiants, que trien la temàtica de forma voluntària moguts per les seves inquietuds i, moltes vegades, enfocats a allò que desitgen fer en un futur.

Al mateix temps, les peculiaritats d'un treball de recerca posen també en acció les competències de gestió i tractament de la informació, digital, comunicativa i també les competències personal i interpersonal i de coneixement i interacció amb el món. D'aquesta manera, l'alumnat es prepara per adaptar-se a situacions semblants de la vida acadèmica o professional posterior, en les quals hagi d'aplicar diferents procediments, fer transferència de coneixements d'un camp a un altre i mostrar capacitat per organitzar-se i planificar la feina de manera autònoma.

Els Premis Treballs de Recerca és una iniciativa de l'Ajuntament que té com a objectiu incentivar la recerca i guardonar els estudis d'investigació que els joves empadronats a Palafolls elaboren en el seu darrer curs acadèmic d'educació secundària.

El dia 10 de juliol es va dur a terme, al Teatre del nostre municipi, el Certamen del **XII PREMI DE TREBALLS DE RECERCA DE L'AJUNTAMENT DE PALAFOLLS I III MEMORIAL DANIEL LÓPEZ**, acte de commemoració i entrega de premis als estudiants de 2n de Batxillerat de l'Institut de la Font del Ferro, que prèviament havien presentat els seus treballs a la convocatòria.

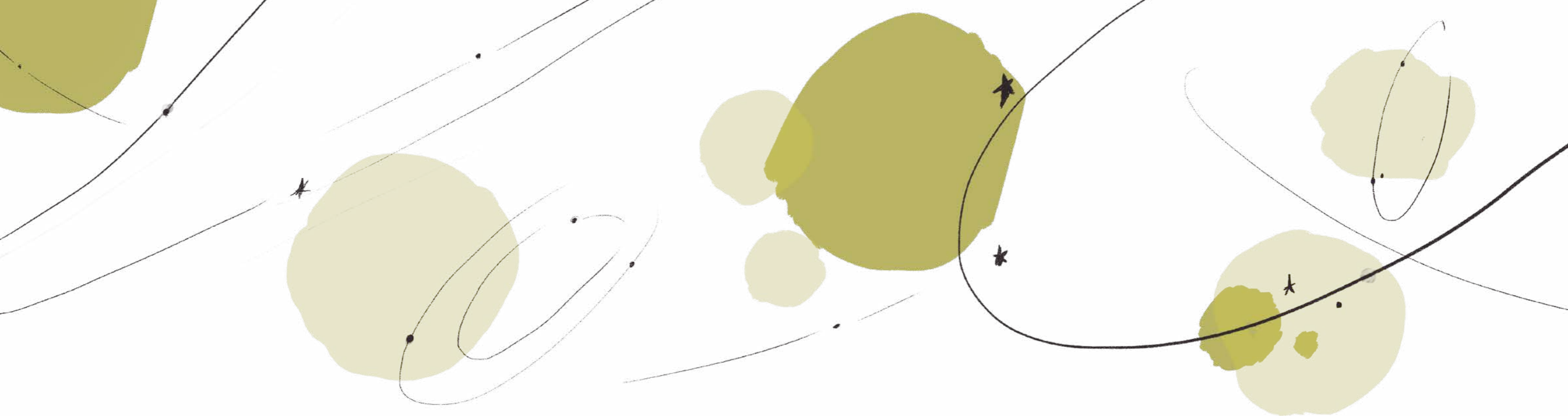
Cal dir que, a diferència d'altres anys, la cerimònia es va caracteritzar per un caire de solemnitat ja que, degut a la situació provocada per la Covid-19, les mesures de seguretat per les quals es regia l'acte, establien restriccions.

Hi van assistir l'alcalde, dues regidores, alguns alumnes de 2n de Batxillerat, entre elles i ells, els mateixos participants, una petita part de l'equip docent i els sis membres del jurat. Les famílies, amics i coneguts no podien assistir-hi, ja que l'aforament era estrictament limitat.

Tot i així, es va gaudir de l'ocasió i de l'emoció de tornar a veure's plegats en un retrobament que marca el fi d'una etapa i el començament d'una altra, en una cerimònia que va transcórrer amb normalitat. A part de la concessió de premis, l'acte va donar lloc a l'entrega d'orles als estudiants que finalitzen aquest recorregut. Com a cloenda, es va realitzar un especial reconeixement a tot l'equip docent, amb especial esment a la Rosa Martínez, la directora de l'Institut Font del Ferro, que deixava la seva funció després de gairebé quatre anys al peu del canó. A partir d'aquest nou curs 2020/2021, assumeix la direcció en Jordi Busquets.

Es van repartir 6 premis, tres d'àmbit social i 3 d'àmbit científic, entre 8 dels participants.

El primer guardonat centrat en l'àmbit de les humanitats i les llengües, així com de caràcter social, va ser **Riure omple de vida**, una cerca al voltant del món i dedicació d'aquelles persones que ofereixen els seus serveis com a pallasos i animadors a nens i nenes que pateixen malalties a l'Hospital de la Vall d'Hebron; a part d'enumerar els múltiples beneficis que té el riure en la nostra salut. Pel que fa al primer guardonat en quant a la part científica i tecnològica va ser **IronMan, la ciència de la ciència ficció**, un treball brillant d'investigació, en què la qüestió principal és esbrinar fins a quin punt pot avançar la ciència en el nostre plànol actual i en la realitat que vivim.

Els segons participants guardonats varen ser, pel que fa la branca social **Delinqüència juvenil a la província de Girona**, una tasca exhaustiva d'investigació que compta amb informació veraç i de primera mà de testimonis en quant a la part més jurídica, laboral i personal dins aquest àmbit. Mentre que el premiat en segona posició de l'àmbit científic va ser **Sistemes de comunicacions per satèl·lit**, en el qual es tractava els aspectes de la física relacionats amb les telecomunicacions i l'aeronàutica, amb la culminació de la tasca amb un prototip de satèl·lit de comunicacions elaborat de manera autodidacta.

En tercer lloc el guardonat en quant a la part social va ser **Dones i lletres**, un meravellós viatge per la vida i història de tres grans autores catalanes: Mercè Rodoreda, Víctor Català i Maria Àngels Anglada, en què fa referència a les seves obres més emblemàtiques, el feminisme, la literatura i la llengua. Pel que fa a l'àmbit científic va ser guardonat amb el tercer premi el treball **Música, el bagul dels records**, una cerca sobre la teràpia melòmana i com afecta la música en pacients amb la malaltia de l'Alzheimer.

Amb l'alimentació no te la juguis, basat en la nutrició i l'esport i **La partícula de la felicitat: L'enigma de la necessitat**, en què el seu protagonista volia transmetre al lector que tots tenim un filtre d'ignorància i que cada acció en la nostra vida pot fer canviar la nostra consciència i la nostra manera de viure, van ser els treballs que no van aconseguir cap premi econòmic, però que van ser elogiats pel jurat d'igual manera per l'esforç,

la dedicació i la qualitat aportada.

Cal valorar i posar de manifest que les valoracions del tribunal no són tasca fàcil, ja que en alguns casos hi va haver molta igualtat. La decisió va ser difícil de prendre, però es va arribar a un consens per part de tots els membres que el conformaven, en gran mesura, gràcies al coneixement previ de l'ens qualificador sobre les diferents temàtiques presentades.

Els criteris de valoració específics a disposició del jurat van ser:

- L'originalitat del treball i el plantejament dels seus objectius.
- La presentació del treball i la correcció i idoneïtat del llenguatge utilitzat.
- El rigor i tractament científic en el desenvolupa-

ment del tema del treball i la capacitat de síntesi, especialment en les seves conclusions.

- L'adequació de la metodologia utilitzada en el treball als objectius plantejats i als continguts presentats i la seva estructuració.
- L'originalitat de les fonts d'informació emprades en el treball i l'ús adequat d'aquestes fonts.

En el cas dels treballs presentats en la línia de l'àmbit social es posava en valor el fet que tractessin de treballs centrats sobre aspectes relacionats amb la realitat social, cultural, agrícola, ambiental, coneixement del territori, artística i històrica del municipi de Palafolls.

Mentre que en el cas dels treballs presentats en la línia de l'àmbit científic es tenia en compte el fet que aportessin dades d'investigació innovadores o que suposessin el desenvolupament d'una avaluació o experimentació.

La puntuació de cadascun dels ítems s'estimava de l'1 al 10. El tribunal estava compost per 6 persones que presten els seus serveis laborals al municipi i que, en molts casos, són veïns i veïnes de Palafolls:

- Un representat nomenat en representació del centre educatiu d'infantil i primària de l'escola Mas Prats de Palafolls. Personal de l'equip docent actual.
- Un representat nomenat en representació del centre educatiu d'infantil i primària de l'escola Les Ferreries de Palafolls. Personal de l'equip docent actual.
- Un representat nomenat en representació del centre educatiu de secundària de Palafolls l'Institut Font

del Ferro. Persona afí al centre per la seva trajectòria professional.

- Dos representants nomenats a proposició de l'Àrea d'Educació per la seva vàlua tècnica i la seva trajectòria professional.
- Un representat nomenat a proposta de la comunitat educativa de Palafolls a petició de l'Àrea d'Educació que presta els seus serveis com a personal tècnic municipal a la Biblioteca Enric Miralles de Palafolls.

Els treballs de recerca guardonats amb els primers premis passaran a formar part del fons bibliotecari de la Biblioteca Enric Miralles de Palafolls per a posterior consulta de tots els usuaris de la Xarxa de Biblioteques del Maresme, com s'ha esdevingut fins al moment amb els premis dels darrers anys.

Qualsevol usuari i/o usuària els pot trobar en l'apartat Col·lecció Local on s'emmagatzemen tots aquells documents, en suport paper, que guarden relació amb el nostre municipi i d'altres a la zona del Maresme i els voltants.

La Biblioteca Enric Miralles de Palafolls és un dels edificis més emblemàtics del municipi; obra pòstuma de l'arquitecte Enric Miralles (1955–2000). Es caracteritza per la seva distribució arquitectònica i el seu tarannà únic i detallista en cadascun dels seus aspectes.

TREBALLS DE RECERCA PREMIATS EL 2020

PREMIS ÀMBIT SOCIAL

- 1r PREMI** Riure omple la vida
Inés Méndez Muñoz
- 2n PREMI** Delinqüència juvenil a la província de Girona
Mar Vergés Fuentes
- 3r PREMI** Dones i lletres
Clàudia Vallés Aranda

PREMIS ÀMBIT CIENTÍFIC

- 1r PREMI** Ironman: la ciència de la ciència ficció
Miquel Salicrú Herberg
- 2n PREMI** Sistemes de comunicacions per satèl·lit
Júlia Soler Pla
- 3r PREMI** Música: el bagul dels records
Marta Fontseca Ribas

TREBALLS FINALISTES

- Amb l'alimentació no te la juguis
Diego Emilio Paredes Villarroel
- La partícula de la felicitat. L'enigma de la seva necessitat
Juan Silva García

NEUS CATALÀ

La memòria històrica és un deure,
una necessitat, una catarsi que hem de fer

Supervivent del camp de concentració
de Ravensbrück, Alemanya